

Barnahus modeļa kvalitātes standarti

**Starpdisciplināras un Starpinstitucionālas
Sadarbības Veicināšana Darbā Ar Cietušiem
Bērniem un Vardarbības Lieciniekiem**

Izdevējs: Projekts *PROMISE* www.childrenatrisk.eu/promise

Autors: Olīvija Linda Haldošone [*Olivia Lind Haldorsson*], bezpeļņas organizācija *Child Circle*

Priekšvārds un galvenais ieguldījums: Braji Gīdbrandsons [*Bragi Guðbrandsson*], Bērnu aizsardzības valsts aģentūra, Islande

Ekspertu grupa:

Gordana Buljana Flandere [*Gordana Buljan Flander*], Bērnu un jauniešu aizsardzības centrs, Zagreba

Osa Landberja [*Åsa Landberg*], psiholoģe un psihoterapeite

Rezmije Orāla [*Resmiye Oral*], Bērnu aizsardzības programma, Aiovas universitāte
Kārls Jērans Svedīns [*Carl Göran Svedin*], Barnafriid – Nationellt kunskapscentrum, Linšēpingas Universitāte

Juridiskā caurlūkošana:

Rebeka Odonela [*Rebecca O'Donnell*], *Child Circle*

Caurlūkošana un laba prakse:

Džanete van Bavela [*Janet van Bavel*], Bērnu un jauniešu traumu centrs, Hārlema
Tea Brezinščaka [*Tea Brezinscak*], Bērnu un jauniešu aizsardzības centrs, Zagreba
Brita Beimere [*Britta Bäumer*], Bērnu un pusaudžu psihiatrisko traumu nodaļa, Barnahus Stokholmā

Ilva Edlinga [*Ylva Edling*], Bērnu un pusaudžu psihiatrisko traumu nodaļa, Barnahus Stokholmā

Anna Franka-Virona [*Anna Frank-Viron*], bērnu nams, Bērnu aizsardzības departaments, Sociālās apdrošināšanas pārvalde

Oulefa Austa Fārestveita [*Ólöf Ásta Farestveit*], Barnahus Reikjavikā

Tūri Heiberga [*Turid Heiberg*], Baltijas valstu sekretariāta padome

Anna Nelsone [*Anna Nelsson*], Barnahus Linšēpingā

Anna M Petešone [*Anna M Pettersson*], Barnahus Linšēpingā

Ana Marija Španiča [*Ana Marija Spanic*], Bērnu un jauniešu aizsardzības centrs, Zagreba

Peters van der Lindens [*Peter van der Linden*], Ferveja-Jonkera institūts

Andrea Vagnere Tomsena [*Andrea Wagner Thomsen*], Bērnu, jauniešu un ģimeņu centrs, Sociālo dienestu valsts padome

Līdzdalībnieki pilotprojektos:

Kipra: Vasilika Kavre [*Vasiliki Kourri*], CRC politikas centrs “Cerība bērniem”

Igaunija: Anna Linda-Līberga [*Ann Lind-Liiberg*], Bērnu un ģimeņu departaments, Sociālo lietu ministrija **un** Viola Lēneranda [*Viola Läänerand*], Bērnu aizsardzības nodaļa, Igaunijas Sociālās apdrošināšanas pārvalde

Vācija: Andrea Mēringere [*Andrea Moehringer*], fonda *ChildHood* Vācijas pārstāvniecība

Ungārija: Nodibinājums *ESZTER*

Īrija: Mihaels van Asvēgens [*Michael van Aswegen*], aģentūra *TUSLA*

Latvija: Laura Ceļmale, nodibinājums “Centrs Dardedze”, un Lauris Neikens, Bērnu un ģimenes politikas departaments, Labklājības ministrija

Lietuva: Dainora Bernackiene, Bērnu nodaļa, Ģimenes un kopienu departaments, Sociālās nodrošināšanas un darba lietu ministrija

Polija: Marija Kellere-Hamela [*Maria Keller-Hamela*] un Beata Vojtkovska [*Beata Wojtkowska*], nodibinājums *Empowering Children*

Rumānija: Adina Mihaela Kodresa [*Adina Mihaela Codres*], Darba lietu, ģimenes, sociālās aizsardzības un pensionāru lietu ministrija, Bērnu tiesību aizsardzības un adopcijas valsts iestāde, **un** Andrēa Biži [*Andreea Biji*], bezpeļņas organizācijas “Glābiet bērnus” Rumānijas pārstāvniecība

Redaktori:

Rebeka Odonela

Daja Venke [*Daja Wenke*]

Saturs

Priekšvārds	2
Ievads	4
Barnahus modelis	7
Sniedz konsultācijas un padomus vietējiem bērnu aizsardzības dienestiem un attiecīgā gadījumā citiem.	9
Barnahus standarti	10
Skaidrojums, kā lasīt standarta profilus	11
1. standarts. Pamatprincipi un transversālās darbības	13
2. standarts. Starpdisciplinārā un starpinstitucionālā sadarbība Barnahus	20
3. standarts. Iekļaujoša mērķgrupa	23
4. standarts. Bērniem piemērota vide.....	25
5. standarts. Starpinstitucionālā lietas vadība	27
6. standarts. Izmeklēšanas intervijas.....	31
7. standarts. Medicīniskā apskate	35
8. standarts. Terapeitiskie pakalpojumi	37
9. standarts. Spēju veidošana.....	40
10. standarts. Preventīvi pasākumi. Informācijas apmaiņa, informētības veicināšana un ārēja kompetenču veidošana	42
Saistītie noteikumi, juridiskie pienākumi un Eiropas Barnahus standarti. Pārskats	44

Priekšvārds

Eiropas modeļa Barnahus standarti ir pirmais mēģinājums Eiropā definēt intervences pasākumu un dienestu darbības principus, kas tiek saukti par Barnahus modeli. Nosaukums Barnahus (“māja bērniem”) ir radies Islandē, kur 1998. gadā tika izveidota pirmā Barnahus. Kopš tā laika ir nodibinātas daudzas Barnahus, galvenokārt Ziemeļvalstīs.

ANO Bērnu tiesību konvencijas (*UNCRC*) gandrīz visaptverošā ratifikācija ir veicinājusi bērnu labklājības politisko nostādņu un prakšu konvergenci Eiropā, pateicoties tam, ka daudzas dažādās ieinteresētās puses, tostarp valdības un nevalstiskās organizācijas, profesionālās apvienības un universitātes, stiprina savu sadarbību un apvieno centienus. Tam visam mēs varam pievienot ietekmi, ko rada Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Tiesas prakse, tām pēdējā desmitgadē aizvien biežāk savos nolēmumos atsaucoties uz *UNCRC*. Tādējādi divas atšķirīgas Eiropā pieņemtās bērnu labklājības tradīcijas, proti, ar politiskām nostādnēm un procedūrām vadītā “*bērnu glābšana*”, no vienas puses, un vairāk uz ģimeni orientētais, bet mazāk uz bērnu vērtais “*atbalsts ģimenei*”, no otras puses, pakāpeniski tiek aizstātas ar stratēģijām, kas izstrādātas, pamatojoties uz *UNCRC* iekļauto tiesību pieeju.

Šie pilnveidojumi ir radījuši kontekstu, kas ļauj attīstīties un izplatīties Barnahus modelī ietvertajiem principiem un praksei. Barnahus modeli var skatīt kā mēģinājumu panākt, ka bērnu tiesības saņem pienācīgu atbalstu un aizsardzību sāk “reāli darboties”, un nodrošināt piekļuvi tieslietu sistēmai, kas ir bērniem draudzīga. “*Promise standarti*”, kas ietverti šajās praktiskajās darbībās, tādējādi būtu jāskata kā vadlīnijas ceļā uz cietušo un vardarbību pieredzējušo bērnu tiesību stiprināšanu.

Barnahus modelis ir pieeja, kas nodrošina starpdisciplināru un starpinstitucionālu (tiesību, sociālo, medicīnas jomā) sadarbību bērniem

piemērotā iestādē, kurā zem viena jumta tiek piedāvāti visaptveroši pakalpojumi bērnam un ģimenei. Barnahus modeļa pamatā ir pieņēmums, ka galvenais elements ir bērna paustās ziņas, lai varētu identificēt un izmeklēt pret bērnu vērstu vardarbību gan kriminālizmeklēšanas, gan bērna aizsardzības un terapijas nolūkos.

Lai arī terminam Barnahus ir visai skaidra nozīme, valstīs ir visai atšķirīgi Barnahus izveides ceļi un to organizatoriskā struktūra, un tie dažkārt atšķiras pat vienas valsts ietvaros. Atšķiras mērķgrupas, lomu un pienākumu pretstatījums, kā arī tas, kādā satvarā partneri sadarbojas, īstenojot savas pamatfunkcijas. Piemēram, kuru profesiju pārstāvji veic izmeklēšanas intervijas, kādus tiesu protokolus piemēro vai kā tiek sniegti terapeitiskie un medicīniskie pakalpojumi.

Šīs darbības režīma atšķirības pasvīturo modeļa elastīgumu un to, cik atjautīgi modelis tiek pielāgots dažādām tiesību sistēmām, sociālām struktūrām, kultūras tradīcijām un profesionālajai praksei dažādās valstīs, un tas iedvesmo un stimulē tos, kas vēl tikai vēlas izveidot Barnahus. Svarīgi ir tas, ka Barnahus nekad nav fiksēts modelis, bet gan pastāvīgā attīstībā esoša prakse, ko var tūlītēji pielāgot cietušo vai par vardarbības lieciniekiem kļuvušo bērnu kompleksajām vajadzībām.

Tieši tāpēc, ka ir jāizveido sistēma, kuras ietvaros ir pieļaujams modeļa elastīgums un tā piemērojamība, kļūva acīmredzama vajadzība izstrādāt *Eiropas modeļa Barnahus standartus*. Protams, pastāv ierobežojumi tam, cik daudzveidīga var būt modeļa īstenošana, vienlaikus saglabājot tā autentiskumu. Barnahus modelis ir izstrādāts, pamatojoties uz pierādījumiem balstītu praksi, tostarp tiesu protokoliem, terapeitisko ārstēšanu un medicīniskām apskatēm. Īstenojot šo modeli dažādās kultūrās, ir svarīgi uzticēties šiem uz pierādījumiem balstītiem Barnahus principiem.

Šodien Barnahus principi un prakse tiešā un netiešā veidā ir iekļauti un tiek veicināti daudzās Eiropas Padomes (EP) un Eiropas Savienības (ES)

Eiropas tiesību un politikas pamatnostādnēs, tostarp EP Konvencijā par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību (2010. g.)¹, EP Pamatnostādnēs par bērniem draudzīgu tieslietu sistēmu (2010. g.)², EP Ieteikumā par bērniem draudzīgiem sociāliem dienestiem (2011. g.)³, ES Direktīvā par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu (2011. g.)⁴ un ES Direktīvā, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus (2012. g.)⁵.

Tādējādi vairums Eiropas valstu ir apņēmušās pildīt saistības, kas noteiktas starptautiskajos un reģionālajos tiesību aktos, pamatojoties uz kuriem ir dibināta Barnahus. Cerams, ka *Eiropas Barnahus standartu* piemērošana pierādīs, ka tie ir vērtīgs šo saistību izpildes rīks.

Braji Gīdbrandsons

2017. gada marts

1 Eiropas Padomes Konvencija par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību (EPLS Nr. 201)
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e1e1>

2 Eiropas Padomes Ministru komitejas Pamatnostādnes par bērniem draudzīgu tieslietu sistēmu (pieņēmusi Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī 1098. ministru vietnieku sanāksmē)
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804b2cf3>

3 Eiropas Padomes Ieteikums par bērnu tiesībām un bērniem un ģimenēm piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem the

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046ccea>

4 EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2011/92/ES (2011. gada 13. decembris) par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/directive_2011_92_1.pdf

5 EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>

Levads

Ja bērns ir bijis pakļauts vardarbībai, daudzām dažādām instancēm, tostarp sociālajiem dienestiem, medicīnas un garīgās veselības aprūpes dienestiem un tiesībsardzības iestādēm, ir pienākums aizsargāt un veicināt bērna tiesības un labklājību. Ikviens procesa dalībnieks ir personīgi atbildīgs par to, lai nodrošinātu savas lomas izpildi efektīvā un bērniem piemērotā veidā un lai primāri tiktu izvērtētas visas bērna intereses.

Ja šie dalībnieki nestrādā kopā, bērns var tikt pakļauts paralēli veiktām iztaujāšanām un novērtējumiem, pārvietots no vienas iestādes uz otru, tādējādi, iespējams, atkārtoti pārdzīvojot biedējošās sajūtas. Pētījumi un klīniskā pieredze liecina, ka atkārtotas intervijas, ko veic dažādas personas dažādās vietās un dažādi dienesti, apvienojumā ar nepiemērotām intervēšanas metodēm veicina bērna retraumatizāciju.⁶

Tā ir nopietna problēma, jo bērna apgalvojumi ir ārkārtīgi svarīgi, lai nodrošinātu bērna drošību un aizsardzību, noteiktu fiziskās un garīgās atlabšanas nepieciešamību un garantētu sekmīgu un bērniem piemērotu⁷ kriminālizmeklēšanu un tiesas procesu⁸. Turklāt nejaušas neatbilstības

intervijās, kas veiktas dažādos laikos, dažādās vietās un ko veikušas dažādas personas ar dažādu kompetences līmeni, var diskreditēt bērnu kā liecinieku.⁹

Pēdējos gados aizvien vairāk tiek atzīts, ka ir nepieciešama starpdisciplināra un starpinstitucionāla (SD/SI) sadarbība, lai nodrošinātu cietušo un vardarbību pieredzējušo bērnu tiesības uz aizsardzību, līdzdalību, atbalstu un palīdzību. Starpdisciplinārā un starpinstitucionālā sadarbība var sniegt nozīmīgu labumu gan bērniem, gan profesionāļiem, tomēr dažkārt ir jārisina arī dažādi izaicinājumi. Sadarbības nodrošināšanai ir nepieciešama visu iesaistīto iestāžu apņemšanās un ieguldījums. Lai iestādes varētu kopā strādāt saskaņotā veidā, ir jāizveido stingri struktūras moduļi, kas nodrošina labi funkcionējošu efektīvu organizatorisko struktūru. Svarīgi izveidot sadarbības modeli tā, lai uzmanības centrā būtu bērnu tiesības, vajadzības un intereses.

Pamatojoties uz starptautiskajām un Eiropas tiesībām un pamatnostādnēm un uz Barnahus¹⁰ modeli, šajā dokumentā ir sniegti **desmit labas prakses standarti, proti, “Eiropas Barnahus standarti”, kas pielāgoti bērnu interesēm un paredzēti starpdisciplināriem un starpinstitucionāliem dienestiem, kuri nodarbojas ar cietušiem un vardarbību pieredzējušiem bērniem**. Standartu izstrādes galvenais mērķis ir nodrošināt kopēju darbības un organizatorisko sistēmu, kas veicina tādu praksi, ar kuru tiek novērsta

6 Sk., piemēram: Henry, Jim (1997). Following Disclosure, System Intervention Trauma to Child Sexual Abuse Victims. *Journal of Interpersonal Violence* 12: 499; Newgent, Rebecca A., Fender-Scarr, Lisa K. and Bromley, Jamie L. (2002). The Retraumatization of Child Sexual Abuse: The Second Insult. *National Institute for Trauma and Loss in Children, Volume 2, Number 2, Fall 2002*; Newlin, Chris, Cordisco Steele, Linda, Chamberlin, Andra, Anderson, Jennifer, Kenniston, Julie, Russell, Amy, Stewart, Heather and Vaughan-Eden, Viola (2014). *Child Forensic Interviewing: Best Practices*. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention; Westcott Helen L. and Davies, Graham M (eds) (2002). *Children's Testimony: A Handbook of Psychological Research and Forensic Practice*. Wiley Series of the Psychology of Crime, Policing and Law, July 2002; Jansson, Helene, Rathje, Pia and Gade Hansen, Søren (2015). *The experience of children testifying in court in cases of sexual abuse*. PCK Kopenhāgenas Seksoloģijas klīnika, seksuālās vardarbības centrs, Rigshospitalet Kopenhāgena un Bērnu valsts padome, Dānija.

7 Bērniem piemērota tiesu sistēma ir “tiesu sistēma, kas garantē visu bērnu tiesību respektēšanu un efektīvu īstenošanu augstākajā sasniedzamajā līmenī” (Eiropas Padome, *Pamatnostādnes par bērniem piemērotu tiesu sistēmu un to paskaidrojuma raksts* (2011. g.), 4. lpp.)

8 Eiropas valstīs atšķiras kriminālizmeklēšanas un tiesvedības process, tostarp tas, kādā veidā tajā tiek iesaistīti bērni. Eiropas Komisija ir veikusi plašu pētījumu par bērnu iesaistīšanu civilās, administratīvās un kriminālizmeklēšanas tiesvedības darbībā 28 ES dalībvalstīs, kurā tā apkopoja un salīdzināja visus pieejamos statistikas datus un publicēja politikas kopsavilkuma pārskatus un 29 valsts ziņojumus par katru no šīm trim tiesvedības jomām http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights_child/eu_study_to_collect_data_on_child_friendly_justice.pdf.

9 Sk. atsauci 1. zemsvītras piezīmē.

10 Barnahus modelis, kas sīkāk raksturots 2. nodaļā, ir atzīts par vadošo starpdisciplināro un starpinstitucionālo dienestu cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem. Sk. atsauci 12. zemsvītras piezīmē.

retraumatizācija, vienlaikus nodrošinot tiesai derīgas liecības, un kas atbilst bērnu tiesībām uz aizsardzību, palīdzību un bērniem piemērotu tiesu sistēmu.

Standartos ir apkopoti **transversālie principi un darbības, pamatfunkcijas un institucionālās sistēmas**, kas nodrošina bērniem atbilstošus, efektīvus un saskaņotus intervences pasākumus, tostarp: 1.1. bērna intereses; 1.2. bērna tiesības tikt sadzirdētam un saņemt informāciju; 1.3. nepamatotas kavēšanās novēršana; 2. starpdisciplināra un starpinstitucionāla organizācija; 3. mērķgrupa; 4. bērniem piemērota vide; 5. starpinstitucionāla plānošana un lietas pārvaldība; 6. izmeklēšanas intervijas; 7. medicīniskās apskates; 8. terapeitiskie pakalpojumi; 9. spēju veidošana un; 10. preventīvi pasākumi: informācijas apmaiņa un ārēja kompetenču veidošana.

Galvenais standartu nolūks ir nodrošināt, ka tiek izstrādāti pasākumi, kas **novērš** cietušo bērnu un vardarbības liecinieku **retraumatizāciju**¹¹. Rīkojoties saskaņā ar šiem standartiem, var novērst retraumatizāciju, jo tiek nodrošināts, ka praktiskais darbs un lēmumi tiek īstenoti, ievērojot bērna intereses, ka bērna tiesības tikt uzklautam tiek īstenotas, neveicot atkārtotas intervijas, ka bērnu intervē un atbalsta kompetenti savas jomas speciālisti, ka intervijas tiek veiktas starpdisciplinārā vidē vienam bērnam piemērotās telpās, kurās bērnam un aprūpētājiem tiek sniegts pienācīgs

11 Reviktimizācija ir atkārtota kļūšana par noziedzīga nodarījuma upuri. Retraumatizācija ir atkārtota nonākšana traumas stāvoklī, ko ierosinājis notikums, piemēram vairākkārtīga liecību uzklautāšana tiesā vai vairākkārtīgas intervijas.

12 Eiropas Barnahus standarti veicina visaptverošu pieeju, kas nodrošina, ka tiek ņemtas vērā bērna tiesības tikt uzklautam un saņemt informāciju, tiek iekļauta starpdisciplināra un starpinstitucionāla sadarbība ar mērķi novērst retraumatizāciju un nodrošināt bērna interesēm visatbilstošāko rezultātu, tiek nodrošināti vispusīgi un pieejami pakalpojumi, kas atbilst atsevišķām un kompleksām bērna, pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu un aprūpētāju vajadzībām, tiek nodrošināti augsti profesionālie standarti, apmācība un pietiekami resursi personālam, kas strādā ar bērniem, kuri ir liecinieki, un vardarbībā cietušiem bērniem, un tiek novērsta vardarbība, piemēram, īstenojot informētības veicināšanas pasākumus. Sk. *PROMISE* vīziju, <http://www.childcentre.info/promise/wp-content/uploads/2015/11/Promise-Vision-FINAL1.pdf>

13 Standarti akreditētajiem biedriem (Nacionālā bērnu alianse, 2017. g.) www.nationalchildrensalliance.org/sites/default/files/downloads/NCA-Standards-for-Accredited-Members-2017.pdf

atbalsts bez nepamatotas kavēšanās, un ka bērnam nav jāstājas tiesas priekšā.¹²

Standarti izstrādāti, pamatojoties uz agrāk šajā jomā veikto darbu, tostarp ASV izstrādātajiem Standartiem Nacionālās bērnu alianses akreditētajiem bērnu aizstāvības/aizsardzības centriem¹³ un Zviedrijas Barnahus novērtēšanas kritērijiem¹⁴. To izstrādē piedalījās pieredzējuši eksperti un praktiķi no Barnahus un bērniem piemērotiem centriem, kas strādā ar cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem Eiropā. To pamatā ir procesi, kuru darboties spēja ir pierādīta praksē un kas sniedz pievienoto vērtību bērnam, ģimenei un speciālistiem darbojoties kopā¹⁵.

Svarīgi, ka standartos ir ietverts modelis, kas nosaka, ka ir jāizpilda Eiropas un starptautiskajās tiesībās noteiktie juridiskie pienākumi. Starptautiskajās un Eiropas tiesībās parasti tiek prasīts ievērot vispārējos principus, piemēram, bērna interešu un bērna līdzdalības principus, un tajos ir ietverti arī noteikti īpaši noteikumi attiecībā uz galvenajiem procesiem, piemēram, intervijām ar cietušiem bērniem un viņiem sniegto palīdzību. Standarti atbilst tam, kā šīs tiesību normas var īstenot ikdienas praktiskajā darbā, veicot Barnahus **transversālās darbības un pamatfunkcijas**. Šajos standartos ir risināta arī **institucionālā sistēma**, kas

14 Landberg, Åsa and Svedin, Carl Göran (2013). *Inuti ett Barnahus, 23 Zviedrijas barnahus kvalitātes pārskats*. Stockholm, *Rädda Barnen* angļu valodā:

http://www.barnafid.se/custom/uploads/2016/10/Inuti-ett-Barnahus_ENG.pdf Zviedru valodā: <http://resourcecentre.savethechildren.se/library/inuti-ett-Barnahus-en-kvalitegranskning-av-23-svenska-verksamheter>

15 Šo standartu izstrādē mutisku un rakstveida ieguldījumu ir sniegusi *PROMISE* projekta ekspertu grupa, kurā piedalījās eksperti, piemēram, no Islandes Barnahus, Linšēpingas Barnahus (Zviedrija), Stokholmas Barnahus (Zviedrija), Zagrebas Bērnu un jauniešu aizsardzības centra (Horvātija), Hārlemas *MDCK* (Nīderlande), Linšēpingas Universitātes (Zviedrija) un Bērnu aizsardzības programmas, kas izveidota Aiovas Universitātē. Saistībā ar šiem standartiem un šo dokumentu notika plašas apspriedes mutiskas informācijas apmaiņas un rakstisku apsekojumu veidā ar AK (Anglijas un Skotijas), Bulgārijas, Igaunijas, Īrijas, Kipras, Latvijas, Lietuvas, Maltas, Polijas, Rumānijas, Somijas, Ungārijas, Vācijas valdības ministrijām/iestādēm un/vai dienestu pārstāvjiem.

ir praktiskā darba pamats, un lai gan tā retāk tiek sniegta pašos tiesību aktos, tā tiek skatīta šo tiesību aktu īstenošanas autoritatīvajās vadlīnijās¹⁶. Īsumā, institucionālā sistēma raksturo darba grupu strādāšanas veidus, lai tās maksimāli vislabākajā veidā spētu izpildīt tiesību normas.¹⁷

Standarti tika formulēti tā, lai nodrošinātu pārnesamību un pielāgojamību, atzīstot, ka tie tiks īstenoti atšķirīgos politiskos, juridiskos, tiesvedības, sociāli ekonomiskos un kultūras apstākļos.¹⁸ Katra standarta ilustrēšanai sniegti noderīgi praktiskā darba piemēri no atzītām Eiropas Barnahusm un bērniem piemērotiem dienestiem, kas parāda, kā dažādu veidu dienesti un nacionālais konteksts ir izveidojis atšķirīgas pieejas, vienlaikus saglabājot standartos noteiktos pamatprincipus, darbības un kārtību.

Piemērojot standartus, jāatzīmē, ka ir svarīgi pastāvīgi novērtēt dienestu organizatorisko struktūru un sniegumu. Standartiem ir pievienoti rādītāji,

kas sniedz dažus piemērus, kādā veidā var vākt informāciju, lai pārlicinātos, vai un kādā apmērā tiek ievēroti standarti, un kā nodrošināt iespējamo politikas un prakses pārskatīšanu. Novērtēšana sniedz arī nozīmīgas iespējas nodrošināt, ka dienesta praktiskajā darbā un organizatoriskajā sistēmā tiek ņemti vērā jaunie pētījumi, vadlīnijas, tiesību akti un pieredze. Īpaši būtu jācenšas nodrošināt, ka bērni tiek uzklausi un viņu viedokļi tiek ņemti vērā, veidojot dienesta struktūru.¹⁹

Šajā dokumentā termina “vardarbība” definīcija ir piemērota saskaņā ar Bērnu tiesību konvencijas 19. pantu: “fiziska vai psiholoģiska vardarbība, miesas bojājumi vai nežēlīga, nevērīga vai nolaidīga izturēšanās, sliktā izturēšanās vai ekspluatācija, tostarp seksuāla vardarbība”.

Termins “bērns” šeit ir definēts saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvencijas 1. pantu: “ikviens cilvēks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu”.

¹⁶ Šie standarti, piemēram, saskan ar Eiropas Padomes Pamatnostādnēm par bērniem draudzīgu tiesu sistēmu un veicina bērniem piemērotas tiesu sistēmas galvenos aspektus (pieejama (piem., 3. un 4. standarts), vecumam atbilstoša (piem., 1.1., 5., 6. standarts), ātra (piem., 1.–3., 5., 6. standarts), rūpīga (piem., 5., 6. standarts), bērna vajadzībām pielāgota un centrēta uz tām (piem., 1.1.–1.3., 5., 6. standarts), ievēro tiesības uz taisnīgu tiesas procesu (piem., 6. standarts), ievēro tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi (piem., 1.1., 3., 4. standarts), ievēro tiesības uz integritāti un cieņu (piem., 1.1., 3., 4. standarts)).

¹⁷ IV nodaļā sniegtajā tabulā ir sniegts pārskats par standartos iekļautajiem juridiskajiem pienākumiem un starptautiskajām vadlīnijām. Katrā no profiļiem, kas raksturo standartus 3. nodaļā, ir sniegtas arī atsauces uz attiecīgajām tiesību normām un vadlīnijām.

Sk. arī O’Donnell, Rebecca (2017) Child victims of violence and multidisciplinary and interagency services: Reference Document on European & International Law & Guidance. Stokholma, projekts “PROMISE” www.childrenatrisk.eu/promise

¹⁸ Wenke, Daja and Heiberg, Turid (2017). Enabling Child-sensitive Justice: The success story of the Barnahus model and its expansion in Europe. Stokholma, projekts “PROMISE” www.childrenatrisk.eu/promise

¹⁹ Ir izstrādāts sekošanas rīks, kas ir vienkāršs līdzeklis, kā dienestiem pašiem sevi novērtēt, kurā saskaņā ar šajā dokumentā iekļautajiem standartiem atbilstoša Barnahus modeļa izveides procesa posmā tie atrodas. Šo sekošanas rīku var lejupielādēt no PROMISE tīmekļa vietnes www.childrenatrisk.eu/promise

Barnahus modelis

Barnahus (islandiešu valodā “māja bērniem”) ir atzīts par vadošu bērniem piemērotu, starpdisciplināru un starpinstitucionālu modeli, kas izstrādāts darbam ar cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem.²⁰ Barnahus ir izveidota ar mērķi ikvienam bērnam nodrošināt saskaņotu un efektīvu atbildi un novērst retraumatizāciju izmeklēšanas un tiesvedības laikā. Viens no Barnahus pamatuzdevumiem ir palīdzēt sagatavot tiesvedībai derīgas liecības, izdibinot no bērna skaidrojumu tādā, lai bērnam nebūtu jāierodas uz tiesu, ja lietā ir uzsākts kriminālprocess²¹. Lai veiktu šo uzdevumu, Barnahus piedāvā “viena kontaktpunkta” pieeju, saskaņā ar kuru vienā bērnam piemērotā telpā sadarbojas visas attiecīgās iestādes un aģentūras, piem., policija, sociālie dienesti, bērnu aizsardzības dienesti, fiziskās un garīgās veselības pakalpojumu sniedzēji un prokurors. Barnahus ir arī nozīmīga loma galveno ieinteresēto personu informētības un zināšanu veicināšanā par vardarbību pret bērniem.²²

Ziemeļvalstu Barnahus raksturīgākā iezīme ir tā, ka tās ir iekļautas valsts struktūrās, piemēram, sociālajos dienestos, veselības un bērnu aizsardzības sistēmās, kā arī tiesu sistēmā. Lai to sasniegtu, ir radītas dažādas institucionālās sistēmas, ņemot vērā atšķirīgu nacionālo kontekstu. Piemēram, dažviet Barnahus modelis ir iekļauts kā sociālo dienestu un bērnu aizsardzības iestāžu funkcija, savukārt citviet šo

funkciju veic veselības sistēmas vai tiesībsargājošās iestādes. Neatkarīgi no tā šis modelis paredz starpdisciplināru un starpinstitucionālu sadarbību vienam bērnam piemērotās telpās. Dažviet Barnahus telpās bērnu intervē policijas darbinieks, citviet to dara speciālists bērnu jomā, piemēram, psihologs vai sociālais darbinieks. Tomēr visas Barnahus nodrošina, ka persona, kas intervē bērnu, ir īpaši apmācīta veikt izmeklēšanas intervijas ar bērniem, ka izmeklēšanas intervijām ir uz pierādījumiem balstīti protokoli un ka starpdisciplinārās grupas pārstāvis novēro interviju blakustelpā.

Eiropā ir vairāki starpdisciplināri un starpinstitucionāli dienesti, kas ir līdzīgi Barnahus modelim, kuros valsts veselības un sociālo dienestu, bērnu aizsardzības sistēmas un/vai vietējo iestāžu iesaistīšanās pakāpe ir atšķirīga.²³ Barnahus pieeja būtiski atšķiras no citiem starpdisciplināriem un starpinstitucionāliem dienestiem arī ar to, ka to oficiāli atzīst tiesu sistēma. Atkarībā no tiesu sistēmas un dažkārt arī no tiesnešu pieejas un attieksmes dažās Eiropas valstīs bērniem joprojām ir jāierodas tiesā, pat ja ir telpas, kur bērnu var uzklaut bērniem piemērotā, starpdisciplinārā vidē. Tas var notikt pat tad, ja dienesti ir kļuvuši par valsts vai vietējo iestāžu, piemēram, bērnu aizsardzības dienestu vai veselības sistēmas sastāvdaļu.

ASV Bērnu aizstāvības centra [*Children's Advocacy Centre (CAC)*] modelim²⁴ un Barnahus modelim ir kopīgs mērķis novērst

20 Wenke, Daja and Heiberg, Turid (2017). Enabling Child-sensitive Justice: The success story of the Barnahus model and its expansion in Europe. Stokholma, projekts “PROMISE” www.childrenatrisk.eu/promise, 4. lpp. Sk. arī EK REC-RDAP-CHIL-AG-2016 uzaicinājumu iesniegt piedāvājumus, kurā uzsvērts Barnahus modelis: “piedāvājumi ir jā sagatavo ar mērķi nodrošināt bērna interesēm atbilstošu rīcību uz vardarbību pret bērniem, kas būtu starpdisciplināra, starpinstitucionāla, visaptveroša un iespēju robežās zem viena jumta (Barnahus/mājas bērniem modelis).”

21 Vairumā valstu vecākiem bērniem, proti, tiem, kas visbiežāk ir vecāki par 15 gadiem, ir jāierodas tiesā pat tad, ja viņi ir intervēti barnahus.

22 Ziemeļvalstīs Barnahusi ir noteiktas atšķirīgas pamatfunkcijas: **Dānija:** palīdzēt vietējiem pašvaldības bērnu sociālajiem dienestiem; **Islande:** koordinēt paralēli veiktās kriminālizmeklēšanas un bērnu sociālo dienestu izmeklēšanas; **Norvēģija:** veicināt policijas izmeklēšanas intervijas; **Zviedrija:**

koordinēt paralēli veiktās kriminālizmeklēšanas un bērnu sociālo dienestu izmeklēšanas (*Bakketeig, Elisiv* (2016). *The Barnahus model in the Nordic countries*. Referāts prezentēts PROMISE – Reģionālā konference un mācību komandējums, Linšēpinga, 2016. gada 28.–29. novembris. Pamatojoties uz *Johansson, Susanna, Kari Stefansen, Anna Kaldal & Elisiv Bakketeig* (presē, 2017): *Implementing the Nordic Barnahus model: Characteristics and local adaptations*. In *Johansson, S., Stefansen, K., Kaldal, A. & Bakketeig, E.* (red.). *Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model*.)

23 Sk., piemēram, PROMISE ieinteresēto pušu kartēšanu, <http://www.childcentre.info/promise/wp-content/uploads/2016/06/114049-PROMISE-Web-versie1.pdf>

24 Sīkāku informāciju par Bērnu aizstāvības centriem var atrast šeit: <http://www.nationalchildrensalliance.org/cac-model>

retraumatizāciju un sniegt starpdisciplināru reakciju uz notikušo ar bērnu. Šo starpdisciplināro reakciju nodrošina policija un apsūdzības iestāde, taču CAC modelī šis dienests nav oficiāli iekļauts tiesu sistēmā. Ja ir izsniegts apsūdzības raksts, bērnam ir jāierodas tiesā, jo liecības nav sniegtas saskaņā ar “taisnīga tiesas procesa” nosacījumiem, kas noteikti ASV sistēmā. Tomēr CAC sagatavo un atbalsta bērnu tiesvedībai un sniedz būtisku ieguldījumu, lai samazinātu laiku, kas bērnam jāpavada, stāstot par savu pieredzi, vienlaikus tas nodrošina, ka dažādi dienesti ar katru bērnu rīkojas koordinētā veidā.

Citu veidu starpdisciplinārie *bērniem piemērotie centri* parasti tiek izveidoti ar mērķi mazināt retraumatizāciju un piedāvā starpdisciplināru reakciju, taču tiem trūkst sistemātiskas visu attiecīgo valsts un vietējo iestāžu, tostarp policijas un prokuroru, iesaistīšanās. Daži no šiem dienestiem ir iekļauti valsts vai pašvaldību veselības, sociālo pakalpojumu vai bērnu aizsardzības sistēmās. Citi ir izveidoti un darbojas kā neatkarīgas iestādes un veido starpinstitucionālo sadarbību neformālākā veidā.

Dažas Eiropas valstis ir pieņēmušas starpdisciplināru un starpinstitucionālu bērnu aizsardzības pieeju, nepiedāvājot kopīgus pakalpojumus vienā konkrētā bērniem piemērotā vietā. Lai arī standartus var piemērot noteiktiem šādu sistēmu aspektiem, *PROMISE* satvarā tiek stingri veicināta “viena kontaktpunkta” pieeja, piedāvājot bērnam koordinētu reakciju *vienā bērnam piemērotā vietā*. Faktiski tiek uzskatīts, ka tas ir galvenais nosacījums, lai nepieļautu retraumatizāciju un nodrošinātu bērna skaidrojumu.

Šajā dokumentā turpmāk raksturots Islandes Barnhus modelis.

Uzzini vairāk

Ņemot vērā katras valsts kontekstu, bērna mājas vai līdzīga modeļa izveide valstij radīs savas īpašās iespējas un problēmas. Zemāk raksturotie pieci atšķirīgie modeļi un vērā ņemamie prakses piemēri dokumenta pilnajā versijā rāda, kā atšķirīgā valsts kontekstā ir radītas daudzveidīgas un izdomas bagātas bērna mājas un citu līdzīgu bērniem piemērotu dienestu struktūras un darbības, vienlaikus nodrošinot atbilstību šajos standartos sniegtajiem pamatprincipiem un vērtībām.

Barnahus galvenie kopīgie kritēriji

Barnahus nodrošina bērniem piemērotu, drošu vidi, kurā zem viena jumta atrodas visi attiecīgie dienesti.

1. Izmeklēšanas intervijas tiek veiktas, izmantojot uz pierādījumiem balstītu protokolu.
2. Bērna sniegto liecību derīgumu nodrošina ar attiecīgiem pasākumiem saskaņā ar “taisnīga tiesas procesa” principiem. Mērķis ir pasargāt bērnu no vajadzības atkārtot savus paziņojumus tiesvedības laikā, ja ir izdots apsūdzības raksts.
3. Ir pieejams medicīniskais novērtējums tiesu izmeklēšanas vajadzībām, kā arī lai nodrošinātu bērna fizisko labklājību un atlabšanu.
4. Ir pieejams psiholoģiskais atbalsts un īslaicīgi un ilgtermiņa ārstnieciskie pakalpojumi saistībā ar traumām, ko guvis bērns un pārkāpumus neizdarījušie ģimenes locekļi un aprūpētāji.
5. Ir novērtētas cietušā un viņa iespējamo brāļu un māsu aizsardzības vajadzības, un tiek nodrošināta pārraudzība.

BARNAHUS Islandē

Barnahus galvenā loma ir koordinēt paralēli notiekošo kriminālizmeklēšanu un bērna labklājības izmeklēšanu

Koordinē starpinstitucionālo sadarbību, jo īpaši attiecībā uz liecību vākšanu.
Veic izmeklēšanas intervijas, izmantojot uz pierādījumiem balstītus protokolus.
Sniedz konsultācijas un padomus atsevišķās lietās sadarbībā ar partneriestādēm.
Sniedz specializētus novērtējumus un terapiju vardarbībā cietušiem bērniem.
Sniedz konsultācijas un padomus pārkāpumu neizdarījušiem vecākiem un citiem aprūpētājiem.
Sniedz konsultācijas un padomus vietējiem bērnu aizsardzības dienestiem un attiecīgā gadījumā citiem.

IZMEKLĒŠANAS INTERVIJAS – GARĪGĀS VESELĪBAS APRŪPES SPECIĀLISTI, KAS SPECIALIZĒJUŠIES IZMEKLĒŠANAS INTERVIJĀS

Liecības tiesai:

- Atbildīgi par liecību saņemšanu no bērniem tiesneša aizbildnībā un aizstāvības un apsūdzības puses, policijas, vietējās bērnu aizsardzības iestādes un bērna juridiskā advokāta uzraudzībā.
- Kā starpnieki nodod tiesneša, aizstāvības un attiecīgā gadījumā citu personu jautājumus.
- Ja ir izvirzīta apsūdzība, pieraksta liecības, kas izmantojamas lietas izskatīšanai tiesā.

Aptaujas

- Gadījumos, ja bērns nav paudis skaidrojumu vai ja tas ir divdomīgs, pēc vietējo bērnu aizsardzības dienestu pieprasījuma izdibina bērna stāstījumu, ja iespējams.
- Gadījumos, ja aizdomās turamais likumpārkāpējs nav sasniedzis vecumu, ar kuru iestājas kriminālatbildība, pēc bērnu aizsardzības dienestu pieprasījuma iegūst bērna liecības.

MEDICĪNISKĀ APSKATE – SPECIALIZĒTS MEDICĪNISKAIS PERSONĀLS

- Pēc policijas, pašvaldības bērnu aizsardzības dienestu, bērna vai vecāku pieprasījuma veic medicīniskās apskates.
- Par apskatēm atbildīgie ir pieredzējis pediatrs, ģenealogs un apmācīta medmāsa, Islandes Universitātes slimnīcas personāls.
- Akūtas tiesu medicīniskās apskates veic Universitātes slimnīcā.

NOVĒRTĒJUMS, TERAPIJA, ATBALSTS – ĪPAŠI GARĪGĀS VESELĪBAS APRŪPES SPECIĀLISTI

Novērtējums un ārstēšana

- Atbildīgi par garīgās veselības novērtēšanu, ko veic, pamatojoties uz juridiski apstiprinātiem instrumentiem un aptaujas lapām.
- Atbildīgi par garīgās veselības aprūpi, piemērojot uz pierādījumiem balstītu terapiju.

Nodrošina pieeju ārstēšanai

- Sniedz terapiju laukos dzīvojošo cietušo bērnu mājās vidē.

Sniedz atbalstu pārkāpumu neizdarījušiem vecākiem

- Sniedz konsultācijas un padomus pārkāpumu neizdarījušiem vecākiem/aprūpētājiem un attiecīgā gadījumā brāļiem un māsām.

CITI UZDEVUMI – BARNAHUS GRUPA

- Sniedz konsultācijas un padomus pašvaldības bērnu aizsardzības dienestiem pēc pieprasījuma.
- Saistībā ar lietu koordinē sanāksmes un vada lietu pirms tiesas liecībām.
- Rīko starpinstitucionālās sanāksmes, lai apspriestos pirms nosūtīšanas uz Barnahus.
- Sniedz tiesai ziņojumus lietās, kurās vainīgais ir notiesāts.
- Veic lietu uzskaiti un glabā arhīva materiālus.
- Izglīto, apmāca un veido izpratni.

- > Oficiāli iekļauts bērnu aizsardzības valsts aģentūras sastāvā
- > Valsts aģentūra nodrošina finansējumu, risina finanšu un personāla vadības jautājumus
- > Valsts aģentūra sniedz juridiskas un citas profesionālās vadlīnijas un ir atbildīga par administratīvajiem jautājumiem sadarbībā ar tiesu, rajona prokuratūru, policiju, universitātes slimnīcu un vietējiem bērnu aizsardzības dienestiem, kas ir barnahus partneri

Barnahus standarti

Šajā nodaļā ir sniegti Eiropas bērna mājas standarti. Standartos ir apkopoti transversālie principi un darbības, pamatfunkcijas un institucionālās sistēmas, kas nodrošina bērniem piemērotu, efektīvu un saskaņotu praktisko darbu. Vairumā gadījumu standarts sastāv no vairākiem saistītiem vispārējā standarta aspektiem. Piemēram, standartā, kas attiecas uz mērķgrupu, ietilpst divi aspekti: “iekļaujoša un plaša definīcija” un “nediskriminācija”.

Šie standarti kopā sniedz praktisku satvaru dalībniekiem, kas vēlas izveidot un vadīt dienestus, kas darbotos saskaņā ar Eiropas bērna mājas modeļa pamatprincipiem un iezīmēm. Šos standartus var izmantot kā paraugu un atbalstu, pastāvīgi attīstot dienesta transversālās darbības, pamatfunkcijas un organizatorisko struktūru. Šie standarti sniedz vadlīnijas par to, kā veicināt personāla kompetences, kā arī tā preventīvo darbu, piemēram, par informācijas apmaiņu ar nozīmīgām ieinteresētām personām un zināšanu vairošanu.

Standartu raksturojums un motīvi, kā arī ieteicamie rādītāji, saistītie tiesību akti un vadlīnijas un attiecīgie rīki ir apkopoti tabulās, kurās ir sniegts “standarta profils”. “Standarta profila” skaidrojums, kurā raksturots tā saturs, ir sniegts 17. lpp. Standarti ir sīkāk ilustrēti ar vairākiem labas prakses piemēriem, kas parāda, kā šos standartus attiecībā uz cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem ir piemērojušas pieredzējušas bērna mājas un bērniem piemēroti centri Eiropā²⁵.

Standartus var pārnest un pielāgot dažādām nacionālām sistēmām un procesiem, kas attiecas uz sociāliem dienestiem un bērnu aizsardzību²⁶,

25 Šajā dokumentā ir iekļauti labas prakses piemēri, ko snieguši *PROMISE* projekta partneri un eksperti, tostarp bērna māja Islandē, bērna māja Linšēpingā (Zviedrija), bērna māja Stokholmā (Zviedrija), Zagrebas Bērnu un jauniešu aizsardzības centrs (Horvātijā), Hārlemas *MDCK* (Nīderlande).

veselības aprūpi, kriminālizmeklēšanu un tiesvedību. Dokumenta III.a–III.e attēlos ir ilustrēti procesa posmi, sākot no sākotnējā ziņojuma līdz lietas iztiesāšanai, un dažādu valstu bērna māju vai bērniem draudzīgu centru loma katrā no šiem posmiem.

Pirmais standarts ietver trīs transversālas darbības, kas piemērojamas visam procesam no sākotnējā ziņojuma saņemšanas līdz lietas iztiesāšanai, proti, praktiskajā darbā un lēmumu pieņemšanā uzmanības centrā likt bērna intereses (1.1.), nodrošināt, ka tiek ievērotas bērnu tiesības tikt uzklusītam un saņemt informāciju (1.2.) un novērst nepamatotu kavēšanos (1.3).

2.–4. standarts attiecas uz institucionālo sistēmu un organizatorisko struktūru, piemēram, nodrošināt bērniem piemērotu vidi, un attiecas uz visiem bērna mājā notiekošajiem procesa posmiem.

5.–10. standartā ir raksturotas pamatfunkcijas un konkrētas darbības, ko veic bērna māja, piemēram, starpinstitucionāla lietas vadība, izmeklēšanas intervijas vai medicīniskās apskates.

Uzzini vairāk

Šī dokumenta pilnajā versijā ir iekļauti labas prakses piemēri, kas parāda, kā bērniem, kas cietuši no vardarbības vai bijuši tās aculiecinieki, draudzīgi centri (Barnahus tajā skaitā) Eiropā ir ieviesuši šos standartus. Tajā arī iekļauti praktiski rīki, likuma fragmenti un vadlīnijas šo standartu īstenošanai. Dokumentā ietverti arī ilustratīvi piemēri par procesu no sākotnējā ziņojuma līdz lietas izskatīšanai tiesā, kā arī piemēri par Barnahus un citu bērniem draudzīgu servisu lomu citās valstīs.

26 Šeit ietilpst bērnu aizsardzības novērtējumi, kuros objektīvi novērtē, kāds ir risks, ka bērns tiks pakļauts vecāka(-u)/aprūpētāja(-) turpmākai vardarbībai. Dienesti paziņo lēmumus par turpmāko intervenci ģimenē un/vai bērna izņemšanu no mājām.

Skaidrojums, kā lasīt standarta profilus

Kas ir standarts?

Pamatojoties uz ANO, ES, Eiropas Padomes tiesību aktiem un Barnahus modeli, šajā dokumentā ir sniegti desmit labas prakses standarti, ko bērniem piemēroti un efektīvi dienesti var piemērot attiecībā uz cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem. Standartu galvenais mērķis ir novērst retraumatizāciju, nodrošināt tiesai derīgas liecības un ievērot bērnu tiesības uz aizsardzību, palīdzību un bērniem piemērotu tiesu sistēmu. Standarti nodrošina kopīgo Eiropas tiesību normu un autoritatīvu vadlīniju īstenošanu.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Atsauces uz starptautiskajiem un Eiropas juridiskajiem pienākumiem.

Standarti un rādītāji ietver šajā ierāmējumā minētos juridiskos pienākumus. Šie juridiskie pienākumi, kas klasificēti *PROMISE* tiesiskajā regulējumā, ir izstrādāti, pamatojoties uz īpašiem noteikumiem, kas sniegti starptautiskajos un Eiropas normatīvajos aktos. Uzklīškiniet uz hipersaitēm, lai redzētu normatīvajos aktos iekļauto apsvērumu un pantu uzskaitījumu, kas attiecas uz konkrēto standartu un juridisko pienākumu.

Atsauces uz vadlīnijām. Konkrēti argumenti tam, kāpēc standarts būtu jāievēro, balstās uz bērnu tiesībām, kas noteiktas starptautiskajās un reģionālās tiesībās, un izriet no autoritatīvām vadlīnijām, ko sniegusi ANO Bērnu tiesību komiteja un citas struktūras, piemēram, Eiropas Padome.

Pētniecība un pieredze. Šajos standartos bērna vajadzības arī atrodas uzmanības centrā, lai nodrošinātu efektīvu un bērniem piemērotu praksi *visiem* bērniem, kas ir cietuši no vardarbības vai ir tās liecinieki. Tādējādi

šie standarti ir izstrādāti, ņemot vērā pētījumus attiecīgajās jomās un starpdisciplināru un starpinstitucionālu grupu pieredzi²⁷, kas tika apliecināta darbā un pozitīvi ietekmējusi cietušo bērnu vai vardarbības liecinieku un viņu pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu labklājību.

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Rādītāji var palīdzēt noteikt, vai un kādā apmērā dienests savā darbā piemēro noteiktu standartu un nodrošina politisko nostādņu un prakses pārskatīšanu. Šie rādītāji izriet no starptautiskajiem un reģionālajiem tiesību aktiem un vadlīnijām, un tāpat kā standartus tos var pielāgot tā, lai tie vislabāk atainotu tiesisko, politisko, sociāli ekonomisko un kultūras vidi.

Vairums no šiem rādītājiem ir **ar politiku saistītie rādītāji**, kas norāda, vai pastāv attiecīgā politika vai procedūras, piemēram, oficiāls starpinstitucionāls nolīgums. Šie rādītāji var atainot arī **fizisko vai tehnisko iekārtojumu**, piemēram, vai pastāv interviju telpa, kas ar audiovizuālajiem sakaru līdzekļiem ir savienota ar citu dienesta telpu. Visu šo rādītāju raksturošanai ir jāsniedz aprakstoša informācija par, piemēram, izstrādāto politiku, procedūrām, protokoliem, fizisko un tehnisko iekārtojumu.

Dažkārt politikas/procedūras rādītāju raksturošanai papildus var izmantot skaitliskos rādītājus, piemēram, dienu skaitu, kas pagājis no ziņu paušanas vai aizdomu paziņošanas līdz izmeklēšanas intervijai (nepamatota kavēšanās). Skaitlisko rādītāju iegūšanai ir nepieciešams apkopot specifiskus datus, kuriem ir skaitliska vērtība.

Svarīgi atzīmēt, ka minētie rādītāji ir rādītāju un pierādījumu *piemēri*. Katram dienestam būtu jāvēlēt zināms laiks, lai izstrādātu pilnīgu rādītāju

²⁷ Ar atsauci uz pieredzi šajā nodaļā ir domāta pieredze un laba prakse, ko snieguši *PROMISE* projekta partneri un eksperti, tostarp Barnahus Islandē, Barnahus Linšepingā (Zviedrija), Barnahus Stokholmā

(Zviedrija), Zagrebas Bērnu un jauniešu aizsardzības centrs (Horvātija), Hārlemas *MDCK* (Nīderlande), kā arī Barnahus Dānijā un Norvēģijā.

kopumu uzraudzības veikšanai. Šeit piedāvātie rādītāji un pierādījumi var kalpot kā norādes un iedvesma.

Svarīgi ir arī atzīmēt, ka rādītāji ir cieši saistīti ar dienesta darbību un veikspēju un nesniedz informāciju par īstermiņa vai ilgtermiņa ietekmi un/vai rezultātiem attiecībā uz šo dienestu redzeslokā nonākušajiem bērniem.

Uzzini vairāk

Norādījumu pilnajā versijā iekļauti praktiski rīki, vadlīnijas, politiskās nostādnēs, veidlapas un citi resursi, kas var palīdzēt īstenot šo standartu.

1. standarts. Pamatprincipi un transversālās darbības

1. standartā ir iekļauti trīs pamatprincipi, kas nosaka starpdisciplināro praksi un lēmumu pieņemšanu Barnahus. Šie principi ir iedzīvināti ar transversālajām darbībām, kas ir īstenotas kā attiecīgo 5.–10. standartā noteikto pamatfunkciju sastāvdaļa. Transversālās darbības nodrošina ar 2.–4. standartā noteiktās institucionālās sistēmas un organizatoriskās struktūras starpniecību.

Pamatprincipi un transversālās darbības ietver sevī starptautiskajos, reģionālajos un valsts tiesību aktos noteiktos pamatnoteikumus, tostarp ANO Bērnu tiesību konvencijas²⁸ 3. un 12. pantu. Tie ir izšķiroši, lai novērstu retraumatizāciju, kas ir Barnahus centrālais mērķis.

Pamatprincipi un transversālās darbības ir vērstas uz to:

- Lai nodrošinātu, ka praktiskajā darbā un lēmumu pieņemšanā uzmanības centrā tiek liktas bērna intereses (1.1. standarts);
- Ka bērna tiesības būt uzklautam tiek ievērotas, neradot retraumatizāciju, tostarp visu laiku nodrošinot pietiekamas informācijas sniegšanu (1.2. standarts);
- Ka aizsardzības, palīdzības un tiesvedības procesi tiek īstenoti savlaicīgā veidā (1.3. standarts).

²⁸ Visa standartu sistēma kopumā veicina *UNCRC* 19. un 6. panta (tiesības uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību) īstenošanu. Nediskriminācija (*UNCRC* 2. pants) tiek skatīta 3. standartā kā obligāts aspekts, ko izmanto, nosakot dienesta mērķgrupu.

²⁹ Jaunākie pārspridumi par “bērna interešu” teoriju un praksi ir atrodami rakstu krājumā: *“The best interests of the child – A dialogue between theory and practice”* (Eiropas Padome, 2016. gada marts)

1.1. Bērna intereses

Kas ir standarts?

Bērna intereses. Bērna intereses ir primārais apsvēruma, veicot visas darbības un pieņemot lēmumus, kas attiecas uz bērnu un pārkāpumu neizdarījušo ģimeni/aprūpētājiem/atbalstītājiem.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Starptautiskie un reģionālie juridiskie pienākumi. Bērna intereses (*UNCRC* 3. pants) ir tiesības, procedūras vispārējs princips un noteikums. Tas attiecas uz visas Konvencijas īstenošanu, tostarp uz bērnu tiesībām uz aizsardzību pret vardarbību. *UNCRC* 3. pantā prasīts, ka visiem dalībniekiem ir rūpīgi jāizvērtē savas darbības attiecībā uz bērniem, lai nodrošinātu, ka bērna intereses ir primārais apsvēruma. Bērnu tiesību komiteja (CRC) uzsver, ka 3. panta 3. punkts attiecas uz visiem dienestiem un iestādēm, kas ir atbildīgas par bērniem. Tāpēc dienestiem, kas izveidoti cietušo bērnu un vardarbības liecinieku aizsardzībai, ir jānodrošina, ka lēmumi par attiecīgo darbību tiek pieņemti, pamatojoties uz konkrētā bērna interešu novērtējumu. CRC atzīst, ka bērna interešu jēdziens ir “sarežģīts un tā saturs ir jānosaka katrā atsevišķā gadījumā”.²⁹

Saikne ar tiesību normām

Interešu nodrošināšana ir primārais apsvēruma, piemērojot direktīvās noteiktos pienākumus.

Norādījumi. CRC Vispārējā komentārā Nr. 13³⁰ uzsvērts, ka “ir jāievēro bērnu tiesības, kas paredz, ka bērna intereses ir primārais apsvēruma visās lietās, kas skar vai ietekmē viņus, jo īpaši ja viņi ir cietuši no vardarbības,

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680657e56>

³⁰ http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

kā arī visos preventīvajos pasākumos". CRC Vispārējā komentārā Nr. 14³¹ bērnu interešu izvērtēšanā un noteikšanā³² tiek likts īpašs uzsvars uz starpdisciplinārām grupām (VK Nr. 14, 47. pants). Grupa, kurā kopā strādā dažādu nozaru un iestāžu darbinieki, atrodas jo īpaši labā stāvoklī, lai nodrošinātu visaptverošu izvērtējumu un to, ka visā procesā tiek aplūkotas bērna intereses. Kopīgā programma un pasākumi palīdz nodrošināt, ka starpdisciplinārā un starpinstitucionālā procesa centrālais aspekts ir bērna intereses.

Sk. arī Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu³³ (2010. g.) 3. nodaļas D daļu; Eiropas Padomes leteikumu par bērniem piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem³⁴ (2011. g.) 3. nodaļas A daļu; un EK Pārdomu dokumentu, kurā piedāvāti 10 principi integrētas bērnu aizsardzības sistēmas izveidei³⁵

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

- Ir izstrādāta un tiek sistemātiski īstenota starpdisciplināras un starpinstitucionālas grupas darbības sistēma/programma/process katra atsevišķa bērna interešu izvērtēšanai un noteikšanai.
- Ir izstrādāts saraksts (nepilnīgs un bez noteiktas hierarhijas), kurā uzskaitīti aspekti, kas jāiekļauj, lai izvērtētu bērna intereses nolūkā pilnībā un faktiski nodrošināt bērna tiesību ievērošanu, kā noteikts tiesību aktos un pamatnostādņēs³⁶, un Barnahus grupa šo sarakstu sistemātiski izmanto.

- Personāls skaidri saprot savu attiecīgo lomu un pienākumus katra konkrētā bērna interešu izvērtēšanā un noteikšanā.
- Personāls zina un ir apmācīts, kā šajā nolūkā piemērot procedūras un rīkus, piemēram, pārbaudes punktu sarakstus, protokolus un procesus, katra konkrētā bērna interešu izvērtēšanai un noteikšanai.
- Izvērtējot bērna intereses, tiek ņemts vērā bērna viedoklis, bērna identitāte, ģimenes vides saglabāšana un radniecības saišu uzturēšana, bērna aprūpe, aizsardzība un drošība, neaizsargātības stāvoklis, tiesības uz veselību, izglītību, un šie attiecīgie aspekti ir līdzsvaroti³⁷.
- Bērna intereses noskaidro viens vai vairāki kvalificēti speciālisti bez nepamatotas kavēšanās. Tās tiek noskaidrotas, pamatojoties uz konstatētiem faktiem un informāciju, ko sniedzis bērns un pārkāpumu neizdarījušais aprūpētājs(-i).

Rīki, ko izmanto, lai saskanīgi un sistemātiski izvērtētu bērna intereses (piemēri)

Programmas un procedūras: lai nodrošinātu, ka, Barnahus pieņemot lēmumus un īstenojot intervenci, primāri tiek izvērtētas bērna intereses un ka katrā konkrētajā gadījumā bērna intereses tiek sistemātiski izvērtētas, galvenais stūrakmens ir skaidras programmas un procedūras. Piemēram, ir izstrādātas skaidras procedūras un noteikta darba kārtība attiecībā uz regulārajām starpinstitucionālajām plānošanas un kopīgajām konsultatīvajām sanāksmēm, kurās izvērtē un nosaka bērna intereses.

31 <https://www.crin.org/en/docs/GC.14.pdf>

32 *Izvērtēšana* nozīmē, ka tiek novērtēti un līdzsvaroti visi aspekti, kas nepieciešami, lai pieņemtu lēmumu konkrētajā situācijā. *Noteikšana* ir formāls process, kas izstrādāts, lai noteiktu bērna intereses, pamatojoties uz bērna interešu izvērtējumu (CRC VK Nr. 14, 47. punkts).

33 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

34 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>

35 http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf

36 Sk. Vispārējā komentāra Nr. 14 50. un 80. punktu

37 Vispārējā komentārā Nr. 14 Komiteja identificē dažas situācijas, kurās ir obligāti jālīdzsvaro šie aspekti, tostarp, kad tiek skatīts gadījums, kurā atsevišķi aspekti rada pretstatījumu (piemēram, ģimenes vides saglabāšana pretstatā bērna aizsardzībai no vecāku vardarbības riska).

Sadarbības nolīgums: sadarbības nolīgumā, kas sīkāk aplūkots

2. standartā, ir skaidri noteiktas attiecīgo iestāžu saistības, tostarp to loma un pienākumi. Ir pierādījies, ka tam ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu, ka iestāžu darbība un sniegtie pakalpojumi būtu mazāk atkarīgi no personāla un resursu izmaiņām (kas var negatīvi ietekmēt bērna interešu izvērtēšanas un noteikšanas nepārtrauktību un saskanību).

Pārbaudes punktu saraksti: Barnahus izmanto pārbaudes punktu sarakstus, lai pārlicinātos, ka, pieņemot Barnahus lēmumus un īstenojot intervenci attiecībā uz cietušo bērnu, primāri tiek izvērtētas bērna intereses, kā arī, lai izvērtētu un noteiktu bērna intereses.

Novērtēšana: Barnahus periodiski novērtē darbības procesu un vidi Barnahus no bērna skatu punkta. Tas palīdz nodrošināt, ka kopējais process un vide ir bērniem labvēlīgi un jutīgi reaģē uz aspektiem, kas ir būtiski, lai nodrošinātu, ka bērna intereses tiek pienācīgi izvērtētas gan vispārējā ziņā, gan katrā konkrētajā gadījumā.

Pārraudzības sanāksmes: Barnahus nedēļas laikā pēc izmeklēšanas intervijas Barnahus organizē sanāksmi ar bērnu un aprūpētājiem. Tādējādi tiek dota iespēja bērnam un vecākiem sniegt atgriezenisko saiti par savu pieredzi Barnahus. Arī ar personu, kas pavadīja bērnu uz Barnahus, sazinās pa telefonu, lai noskaidrotu, ko bērns ir piedzīvojis Barnahus apmeklējuma laikā.

Bērna interešu izvērtēšanas un noteikšanas satvars

ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC) savā Vispārējā komentārā Nr. 14 (2013. g.) par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvēruma būtu viņu intereses (3. panta 1. punkts), ir sniegusi autoritatīvas vadlīnijas, kā būtu jāveic bērna interešu izvērtējums un noteikšana un kādi aspekti būtu jāizvērtē.

CRC norāda, ka “bērna interešu izvērtēšana ir vienreizēja darbība, kas jāveic katrā konkrētajā gadījumā, ņemot vērā īpašos apstākļus, kādos atrodas katrs bērns [...]”, tostarp “tie ir saistīti ar attiecīgā bērna vai bērnu individuālajām iezīmēm, piemēram, *inter alia* vecumu, dzimumu, brieduma pakāpi, pieredzi, pieredzi kādai minoritāšu grupai, fizisku, uztveres vai intelektuālu invaliditāti, kā arī sociālo un kultūras vidi, kurā attiecīgais bērns vai bērni atrodas, piemēram, to, vai bērna audzināšanā piedalās vai nepiedalās vecāki, vai bērns dzīvo kopā ar viņiem, kāda ir bērna un viņa ģimenes vai aprūpētāju attiecību kvalitāte, vai vide ir droša, vai ģimenei, paplašinātajai ģimenei vai aprūpētājiem ir pieejami kvalitatīvi alternatīvie līdzekļi, u. c.”

Saskaņā ar CRC bērna interešu izvērtēšanu sāk ar to, ka izvērtē īpašos apstākļus, kas katru bērnu padara par unikālu. Šā procesa nodrošināšanai var sagatavot sarakstu ar aspektiem, kurus var iekļaut interešu izvērtējumā atbilstīgi Barnahus kontekstam, un “šim interešu izvērtējuma sarakstam nav jābūt pilnīgam, un aspektiem nav jābūt uzskaitītiem noteiktā hierarhijā”.

CRC iesaka sarakstā sniegt konkrētus norādījumus, tomēr tam jābūt pietiekami elastīgam, lai varētu izvērtēt arī citus aspektus, kas varētu attiekties uz konkrēto bērnu. CRC uzsver, ka, “izvērtējot, kas ir bērna vai bērnu interesēs, nevar uzskatīt par derīgiem tos aspektus, kas ir pretrunā konvencijā ietvertajām tiesībām vai kas radītu sekas, kuras būtu pretrunā konvencijā noteiktajām tiesībām”.

CRC uzskata, ka, izvērtējot un nosakot bērna intereses, būtu jāņem vērā turpmāk minētie aspekti. Šie aspekti ir rūpīgi jālīdzsvaro. Sīkāks šo aspektu apraksts ir sniegts Vispārējā komentārā Nr. 14³⁸ aiz 52. punkta.

- (a) Bērna viedoklis
- (b) Bērna identitāte
- (c) Ģimenes vides saglabāšana un attiecību uzturēšana
- (d) Bērna aprūpe, aizsardzība un drošība
- (e) Neaizsargātības stāvoklis
- (f) Bērna tiesības uz veselību
- (g) Bērna tiesības uz izglītību

1.2. Tiesības tikt uzklautam un saņemt informāciju

Kas ir standarts?

Tiesības tikt uzklautam un saņemt informāciju: bērna tiesības tikt uzklautam un saņemt informāciju tiek ievērotas un izpildītas.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Starptautiskie un reģionālie juridiskie pienākumi. Bērnu līdzdalības tiesības ir viens no ANO Bērnu tiesību konvencijas (*UNCRC*) vispārējiem principiem. Konvencijas 12. panta 2. punktā norādīts, ka bērnam “tiek dota iespēja tikt uzklautam jebkādā ar viņu saistītā tiesvedībā un administratīvā procesā”.

Saikne ar tiesību normām

- Bērna viedokļa pienācīga ņemšana vērā
- Informācijas sniegšana

- Tiesības saņemt mutisko un rakstisko tulkošanu
- Iespēja dot rīkojumu cietušo bērnu uzklaut, izmantojot atbilstīgas sakaru tehnoloģijas

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja (*CRC*) uzsver, ka “vecums nedrīkst būt šķērslis bērna tiesībām pilnībā piedalīties tiesvedības procesā”. No vardarbības cietušā bērna tiesības tikt uzklautam ir noteiktas *UNCRC* 19. pantā, un *CRC* tās ir vairākkārtīgi atkārtoti apstiprinājusi un precizējusi (piem., **CRC Vispārējais komentārs Nr. 13**³⁹). *CRC* mudina valstis “nodrošināt, lai tiesvedībā, kur tiek skartas no seksuālās vardarbības vai citiem vardarbīgiem noziegumiem cietušo bērnu individuālās intereses, būtu sniegti un izvērtēti šo bērnu viedokļi, vajadzības un bažas”. To darot, valstīm “jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu, ka tiek ievērotas tiesības tikt uzklautam, pilnībā garantējot bērna aizsardzību” (**CRC Vispārējais komentārs Nr. 12**⁴⁰). Būtu, piemēram, jāīsteno retraumatizācijas novēršanas pasākumi, kas nodrošina, ka tiek novērsta, piemēram, liecību atkārtota sniegšana, un jāizmanto interviju videoieraksti (**Vispārējās diskusijas par bērnu tiesībām tikt uzklautiem [General Day of Discussion on the right of the child to be heard]**⁴¹).

Sk. arī Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu⁴² (2010. g.) IV. nod. D daļa 3. punktu; Eiropas Padomes Ieteikuma par bērniem piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem⁴³ (2011. g.) 3. nod. B daļu; un EK Pārdomu dokumentu, kurā piedāvāti 10 principi integrētas bērnu aizsardzības sistēmas izveidei⁴⁴, tostarp 1. principu.

38 <https://www.crin.org/en/docs/GC.14.pdf>

39 http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

40 <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>

41 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/DiscussionDays.aspx>

42 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

43 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>

44 http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf

Pētniecība un pieredze. Tiesības saņemt informāciju un tikt uzklaštam ir galvenie starpdisciplināra un starpinstitucionāla procesa aspekti. Bērnu viedokļu sistemātiska uzklaššana ļaus dziļāk saprast bērna vēlmes un vajadzības un palīdzēs noteikt bērna intereses, kā arī veicinās atbilstīgu un ilgtspējīgu rīcību, tostarp, piemēram, ārstēšanu un terapiju. Jēgpilnas līdzdalības priekšnoteikums ir piekļuve pietiekamai informācijai. Tas dos arī pilnvaras bērnam un palīdzēs kontrolēt situāciju.⁴⁵

Bērni var sniegt arī nenovērtējamu atgriezenisko saiti, kas ļaus padarīt dienestā piedāvāto vidi, procesus un intervenci bērniem piemērotu un atbilstīgu bērnu vajadzībām un vēlmēm, ja bērniem tiks dotas iespējas sniegt savu viedokli par dienestā gūto pieredzi.

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

- Personāls tiek apmācīts, kā sazināties ar bērniem, uzklašit viņus un dalīties ar informāciju, pielāgojoties viņu vecumam un attīstībai.
- Izmeklēšanas intervijas veic tā, lai bērnam palīdzētu nodrošināt, ka tiek ievērotas viņa tiesības tikt uzklaštam tiesas procesā (sk. arī 6. standartu "Izmeklēšanas intervijas").
- Bērni un viņu pārkāpumus neizdarījušie vecāki/aprūpētāji var ietekmēt intervences pasākumu (piemēram, ārstēšanas un terapijas) grafiku, vietu⁴⁶ un režīmu.
- Bērniem tiek dotas iespējas sniegt atgriezenisko saiti par savu pieredzi dienesta telpās.
- Informācija regulāri un sistemātiski tiek sniegta bērniem un aprūpētājiem, pielāgojot to bērna vecumam un attīstībai.

⁴⁵ Pamattiesību aģentūra nesēn veica pētījumu, pamatojoties uz 392 bērnu intervijām 9 ES dalībvalstīs, kurās bērni uzsvēra, cik nozīmīgi ir tikt uzklaštiem ar sapratni un cieņu, uzsverot, ka ir nepieciešamas skaidras un praktiskas vadlīnijas, kā arī visu saskarē ar bērniem nonākošo speciālistu apmācība (<http://fra.europa.eu/en/press-release/2017/child-friendly-justice-childs-perspective>).

- Bērni un aprūpētāji saņem informāciju sev saprotamā valodā.
- Īpašas pūles tiek veltītas tam, lai nodrošinātu, ka bērniem ar īpašām vajadzībām vai funkcionāliem traucējumiem ir tādas pašas iespējas saņemt informāciju un tikt uzklaštiem.

1.3. Izvairšanās no nepamatotas kavēšanās

Kas ir standarts?

Izvairšanās no nepamatotas kavēšanās. Ir veikti pasākumi, lai izvairītos no nepamatota kavēšanās, nodrošinot izmeklēšanas interviju, bērnu aizsardzības novērtējumu un garīgās veselības un medicīniskos apskašu veikšanu noteiktā laikā un sniedzot bērniem savlaicīgu informāciju.

Kāpēc dienestiem šis standarts būtu jāievēro?

Saikne ar tiesību normām

- Pēc faktu paziņošanas intervija notiek bez nepamatotas kavēšanās
- Individuāli tiek novērtēti katra bērna apstākļi un pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu vajadzības
- Informācijas sniegšana
- Palīdzības un atbalsta sniegšana

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC) ir noteikusi, ka, "lai palīdzība būtu efektīva, tiklīdz līdzdalības procesā ir nolemts īstenot darbības, tās nedrīkst nepamatoti kavēt" (**UNCRC Vispārējais komentārs Nr. 13**⁴⁷). Sk. arī **Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu**⁴⁸ (2010. g.) IV. nodaļas D daļas 4. punktu.

⁴⁶ Ārstēšanas vietu ne vienmēr var elastīgi piemērot, piemēram, ja konkrētos pakalpojumus sniedz tikai vienā vietā. Lai apmierinātu bērna un vecāka(-u)/aprūpētāja(-u) vēlmes un vajadzības, iespējami plašāk būtu jāizmanto mobilie resursi un vietējās uzklaššanas telpas/dienesta telpas.

⁴⁷ http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

⁴⁸ <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

Pētniecība un pieredze. Izvairīšanās no nepamatotas kavēšanās ir bērnu aizsardzības un bērniem piemērotas kriminālizmeklēšanas un tiesvedības pamatprincips. Lai starpinstitucionālais darbs būtu efektīvs, būtu jānovērš nepamatota kavēšanās tā, lai katra iestāde varētu veikt savas funkcijas savlaicīgi. Tas pozitīvi ietekmē bērna labklājību un var uzlabot kriminālizmeklēšanas un tiesas procesa rezultātu. Piemēram, ja pēc ziņojuma saņemšanas izmeklēšanas intervija notiek bez nepamatotas kavēšanās, bērnam ir vieglāk izstāstīt notikumu un atcerēties detaļas, tādējādi bērna liecība ir kvalitatīvāka un vērtīgāka. Mazinās arī risks, ka bērns tiek pakļauts spiedienam atsaukt savus paziņojumus. Agrīnāk var novērtēt arī iespējamās aizsardzības vajadzības, nepasliktinot bērna paziņojuma kā liecības vērtību. Tas savukārt nodrošina, ka bērns bez kavēšanās tiek pasargāts no pakļaušanas turpmākai vardarbībai. Savlaikus veikta medicīniskā pārbaude var palīdzēt atpazīt un dokumentēt fiziskas vardarbības pēdas un virzīt gan ārstēšanas procesu, gan tiesvedības gaitu. Tā var ļaut sākt sniegt ātrāk arī terapijas pakalpojumus.

Izpildes rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

- Tiek vākti dati, kas ļauj pārraudzīt termiņus katrā atsevišķā gadījumā un kopējos darbības rezultātus, lai novērstu nepamatotu kavēšanos.
- Lai nekavētu izmeklēšanas interviju, iespējami drīz tiek rīkotas kopīgas apspriedes, lai tai sagatavotos.
- Prokurors, kas vada pirmstiesas izmeklēšanu, novēro izmeklēšanas interviju blakustelpā, lai bez kavēšanās varētu iegūt būtisku informāciju.
- Viens vai vairāki sociālie darbinieki novēro izmeklēšanas interviju blakustelpā, lai bez kavēšanās varētu veikt darbības, kas nepieciešamas bērna aizsardzības un vajadzību nodrošināšanai.

- Izmeklēšanas intervijas laikā ir pieejami Barnahus darbinieki, lai vajadzības gadījumā varētu nekavējoties veikt krīzes intervenci.
- Uzreiz pēc izmeklēšanas intervijas tiek rīkota kopīga pārraudzības sanāksme, lai nodrošinātu, ka ikvienam ir skaidri nākamie posmi, sava loma un pienākumi.
- Pirms un pēc izmeklēšanas intervijas tiek rīkotas starpinstitucionālās sanāksmes, kurās izmanto pārbaudes punktu sarakstus, lai nodrošinātu, ka nekas nav palaists garām un tiek veiktas atbilstīgas un pienācīgas darbības.
- Nekavējoties tiek novērtēta vajadzība veikt medicīnisko apskati. Ja medicīniskā apskate ir nepieciešama, ideālā gadījumā tai būtu jānotiek vienā dienā ar izmeklēšanas interviju Barnahus telpās.
- Nekavējoties tiek novērtēta vajadzība sniegt terapijas pakalpojumus, tostarp atbalstu krīzes situācijā.

Skaitliskie rādītāji⁴⁹

- Laiks, kas pagājis no informācijas izpaušanas vai ziņošanas par aizdomām līdz bērna aizsardzības novērtēšanas sākšanai
- Laiks, kas pagājis no informācijas izpaušanas vai ziņošanas par aizdomām līdz pirmajai starpinstitucionālajai plānošanas sanāksmei
- Laiks, kas pagājis no starpinstitucionālās plānošanas sanāksmes līdz izmeklēšanas intervijai
- Laiks, kas pagājis no informācijas izpaušanas vai ziņošanas par aizdomām līdz izmeklēšanas intervijai
- Laiks, kas pagājis no informācijas izpaušanas vai ziņošanas par aizdomām līdz garīgās veselības novērtējumam
- Laiks, kas pagājis no informācijas izpaušanas vai ziņošanas par aizdomām līdz medicīniskajai apskatei

⁴⁹ Dienestam būtu jānosaka skaidri skaitlisko rādītāju mērķi. Mērķi jānosaka, pamatojoties uz valsts tiesību aktiem un procedūrām, ja tādas ir.

- Laiks, kas pagājis no informācijas izpaušanas vai ziņošanas par aizdomām līdz medicīniskās/garīgās veselības aprūpes ieviešanās pasākumiem bērnam un pārkāpumus neizdarījušai ģimenei/aprūpētājiem/atbalsta sniedzējiem
- Laiks, kas pagājis no pirmstiesas kriminālizmeklēšanas sākšanas līdz lēmumam sākt kriminālprocesu
- Laiks, kas pagājis no pirmstiesas kriminālizmeklēšanas sākšanas līdz lietas iztiesāšanai

2. standarts. Starpdisciplinārā un starpinstitucionālā sadarbība Barnahus

Kas ir standarts?

2.1 Oficiālais statuss. Barnahus ir oficiāli iekļauta valsts vai pašvaldību sociālo dienestu vai bērnu aizsardzības dienestu sastāvā, tiesībaizsardzības/tiesu sistēmā vai valsts veselības aizsardzības sistēmā. Barnahus var darboties kā neatkarīgs dienests, ja tam ir piešķirtas likumā noteiktās funkcijas, ko atzīst valsts vai pašvaldības iestādes, tostarp tam ir oficiāls pilnvarojums sadarboties ar attiecīgajām valsts iestādēm.

2.2 Starpdisciplinārās un starpinstitucionālās sadarbības organizēšana Barnahus. Sadarbība ir strukturēta un pārredzama, tostarp ir skaidri noteiktas funkcijas, pilnvaras, koordinācijas mehānismi, budžets, uzraudzības un novērtēšanas pasākumi, kas nodrošina procesu efektivitāti, nepārtrauktību un stabilitāti.

2.3 Starpdisciplinārās un starpinstitucionālās sadarbības process un prakse Barnahus. Starpdisciplinārā/starpinstitucionālā intervence sākas ar sākotnējā ziņojuma saņemšanu, un saskaņotu intervences pasākumu process tiek vadīts līdz pat lietas pabeigšanai.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Saikne ar tiesību normām

Starpdisciplināritāte/koordinācija/sadarbība.

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC) aicina piemērot efektīvas procedūras, tostarp “starpnozaru koordināciju, kuras veikšanai vajadzības

gadījumā ir noslēgti protokoli un saprašanās memorandi” (CRC Vispārējais komentārs Nr. 13⁵⁰). Sk. arī Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu⁵¹ (2010. g.) IV. nodaļas 5. punktu; Eiropas Padomes Ieteikuma par bērniem piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem⁵² (2011. g.) V nodaļas E daļu; un EK Pārdomu dokumentu, kurā piedāvāti 10 principi integrētas bērnu aizsardzības sistēmas izveidei⁵³.

Pētniecība un pieredze. Strukturēta organizācija, kurā ir skaidri noteiktas funkcijas, pilnvaras, koordinācijas mehānismi, budžets, uzraudzības un novērtēšanas mehānismi, veicina efektīvu un uz sadarbību vērstu starpinstitucionālu darba grupu izveidi, savstarpēju cieņu pret veicamajām funkcijām un kopīgu atbildības sajūtu. Oficiāli nolīgumi, kuros ir iekļauti šie galvenie aspekti, nodrošina nepārtrauktību un attiecīgo iestāžu vadības saistības. Dānijā ar likumu tiek regulētas Barnahus funkcijas, tostarp personāla loma un pienākumi, telpas, finansējums, sadarbības formas un datu vākšana. Atbalsts, ko sniedz štata darbinieks, kura pienākumos ietilpst starpinstitucionālās grupas darbību un intervences pasākumu koordinēšana, palīdz nodrošināt procesa plūdumu un nepārtrauktību. Koordinators var pārraudzīt, vai grupas locekļi pilda savus attiecīgos pienākumus, un agrīnā stadijā noteikt starpdisciplinārā un starpinstitucionālā procesa problēmas. Koordinatoram turklāt var būt liela nozīme programmu un procedūru plānošanā un izpildē.

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Oficiālais statuss

- Barnahus ar likumu vai oficiālu nolīgumu ir atzīta un reglamentēta valsts vai pašvaldību sociālo dienestu vai bērnu aizsardzības dienestu

50 http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

51 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

52 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>

53 http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf

sastāvā, tiesībaizsardzības/tiesu sistēmā vai valsts veselības aizsardzības sistēmā.

- Barnahus ir oficiāls attiecīgo iestāžu pilnvarojums koordinēt starpinstitucionālo sadarbību un sniegt starpdisciplinārus pakalpojumus.

Oficiāli starpinstitucionāli dibināšanas nolīgumi

- Ar pilnvaroto pārstāvju parakstītu oficiālu starpinstitucionālu dibināšanas nolīgumu attiecīgās iestādes apņemas sadarboties starpdisciplinārā un starpinstitucionālā līmenī un sniegt pakalpojumus Barnahus.
- Oficiālajos dibināšanas nolīgumos ietver tādus aspektus kā dibināšanas nolūku, mērķus, saistības, lomu un pienākumus, organizatorisko struktūru, finansējumu, privātumu, laika posmu un strīdu vadību.
- Oficiālajā dibināšanas nolīgumā nodrošina, ka visas iestādes iesaistās uz vienlīdzīgiem nosacījumiem tādā veidā, lai sadarbība visos aspektos, tostarp veselības, bērnu aizsardzības, tiesiskajā un garīgās veselības ziņā, tiktu veidota bērna interesēs.
- Oficiālo dibināšanas nolīgumu regulāri pārskata un atjaunina, lai tajā atainotu tiesību aktu un attiecīgo aģentūru procedūru un struktūru grozījumus.
- Koordinācijas komiteja, tostarp dažādu iestāžu pārstāvji, pārrauga un reglamentē oficiālā dibināšanas nolīguma īstenošanu.
- Personāls labi pārzina oficiālo dibināšanas nolīgumu un ir apmācīts par tā piemērošanu.

Koordinēšana

- Vienam vai vairākiem personāla locekļiem ir piešķirtas pilnvaras darboties kā Barnahus starpinstitucionālās sadarbības koordinatoriem.
- Koordinatora loma ir skaidri definēta darba aprakstā.
- Barnahus starpinstitucionālās sadarbības grupa regulāri satiekas, lai Barnahus apspriestu iestāžu ikdienas sadarbības praktiskos aspektus, tostarp programmas un protokolus.

Budžets

- Oficiālo nolīgumu parakstījušās dalībiestādes apņemas veikt iemaksas Barnahus budžetā, lai segtu Barnahus darbības un personāla izmaksas.

Citas iekšējās politiskās nostādnes

- Personāls darbojas, pamatojoties uz iekšējām politiskajām pamatnostādnēm, piemēram, bērna pasargāšanas politiku un procedūrām, personāla rīcības kodeksu, ziņošanas politiku par pārkāpumiem, drošības procedūrām un ārkārtas situāciju protokolu, un ņemot vērā tajās sniegtās norādes.

Barnahus izveides un izmantošanas regulējums Ziemeļvalstīs⁵⁴

Dānija

Dānijā pirms Barnahus izveides tika pieņemts likums, kas noteica, ka valsts līmenī ir obligāti jāizveido un jāizmanto Barnahus:

“Reģionālās pilsētas domes katrā reģionā izveido Barnahus, kas pārbauda bērna un jaunieša apstākļus, ja pret bērnu vai jauniešu ir bijusi vērsta

⁵⁴ Šis kopsavilkums ir izstrādāts, pamatojoties uz šādiem avotiem: *Bakketeig, Elisiv* (2016). *The Barnahus model in the Nordic countries*. Referāts prezentēts PROMISE – Reģionālā konference un mācību komandējums, Linšēpinga, 2016. gada 28.–29. novembris. Pamatojoties uz *Johansson, Susanna, Kari Stefansen, Anna Kaldal & Elisiv Bakketeig* (presē, 2017): *Implementing the Nordic Barnahus model: Characteristics and local adaptations*. In *Johansson, S., Stefansen, K., Kaldal, A. &*

Bakketeig, E. (red.). *Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model*. Londona: Palgrave. *Landberg, Åsa and Svedin, Carl Göran* (2013). *Inuti a Barnahus: A Quality Review of 23 Swedish Barnahus*, Stokholma: *Rädda Barnen*. Informāciju sniedza Islandes Bērnu aizsardzības valsts aģentūra (2016. gada februāris).

Jaunprātīga rīcība vai ja ir radušās kādas aizdomas par šādu rīcību.

2. Sociālo lietu un iekšlietu ministrs var izstrādāt noteikumus, kas reglamentē Barnahus izvietojumu, darbību, finansējumu, pienākumus utt.”⁵⁵

Turklāt Dānijas Rīkojums par Barnahus reglamentē Barnahus darbību un galvenās funkcijas (sk. rīkojuma kopsavilkumu). Sociālo dienestu valsts padome ir izstrādājusi arī kvalitātes standartus.

Islande

Islandē Barnahus tika izveidota bez oficiāliem noteikumiem, bet gan pamatojoties uz dalībniešu neformālu vienošanos. Šodien Bērnu aizsardzības valsts aģentūra (*Barnaverndarstofa*) ir pilnvarota “*vadīt īpašus pakalpojumu centrus, kuru mērķis ir veicināt starpdisciplināru sadarbību un stiprināt iestāžu koordināciju, izskatot ar bērnu aizsardzību saistītas lietas*”⁵⁶.

Turklāt Kriminālprocesa likumā (Nr. 88/2008) ir noteikts, ka cietušā bērna uzklaušāšanu, ja bērns nav sasniedzis 15 gadu vecumu, veic tiesneša aizbildnībā “*šādam nolūkam īpaši paredzētā telpā*”⁵⁷ un ar īpaši apmācītas personas atbalstu⁵⁸. Tiesneši šo Kriminālprocesa likuma normu kopumā interpretē kā prasību bērniem, kas nav sasnieguši 15 gadu vecumu, intervēt Barnahus.

Norvēģija

Norvēģijā Barnahus sākotnēji tika izveidota bez formāla reglamentējošā satvara. Šodien saskaņā ar Kriminālprocesa likumu un noteikumiem par

veicinātām izmeklēšanas intervijām policijai un prokuroriem obligāti ir jāizmanto Barnahus.⁵⁹

Zviedrija

Zviedrijā Barnahus sākotnēji tika izveidota bez formāla reglamentējošā satvara. Šobrīd ar likumu nav obligāti jāizmanto Barnahus. Tomēr Valsts policijas aģentūra kopā ar prokuratūru, Tiesu medicīnas valsts padomi un Veselības un labklājības valsts padomi ir izstrādājusi valsts vadlīnijas un standartus, kas jāievēro, lai kopīgi izmantotajās telpās sadarbojoties veiktās darbības tiktu sauktas par Barnahus:

“Šādu sadarbojoties veikto darbību mērķis ir nodrošināt, ka bērniem, kas, iespējams, ir bijuši pakļauti noziedzīgai rīcībai, tiek sniegta tiesiska aizsardzība, atbilstīga ārstēšana un atbalsts un, ja nepieciešams, tūlītēja krīzes situācijas un ārstnieciska iejaukšanās. Visā procesā uzmanības centrā ir jābūt bērna interesēm. Bērnu informē par visiem jautājumiem, kas viņu skar, un dod iespēju izteikties savai brieduma pakāpei atbilstošā apmērā un veidā. Izmeklēšanu, kas tiek veikta paralēli tiesību sistēmā un sociālajos dienestos, sāk nekavējoties un veic iespējami strauji, ņemot vērā ar bērnu saistītos apsvērumus un stāvokļa sarežģītību. Iespējami īsā laikā pabeidz pirmstiesas izmeklēšanu un pieņem lēmumu par apsūdzības izvirzīšanu. Izmeklēšanu pabeidz, ievērojot likumā noteiktos termiņus.”⁶⁰

Barnahus īstenotā starpinstitucionālā sadarbība galvenokārt tiek reglamentēta ar iestāžu noslēgtajiem oficiālajiem nolīgumiem (sk. Linšepingas Barnahus piemēru).

55 Konsolidētais likums par sociālajiem dienestiem, 50 a. panta 1. punkts, <http://english.sim.dk/media/14900/consolidation-act-on-social-services.pdf>

56 Bērnu aizsardzības likuma 7. pants, https://eng.velferdarraduneyti.is/media/acrobat-enskar_sidur/Child-Protection-Act-as-amended-2015.pdf

57 Kriminālprocesa likums (Nr. 88/2008), 9. pants

58 Kriminālprocesa likums (Nr. 88/2008), 123. pants

59 *Straffeprosessloven* (Kriminālprocesa likums), 239. pants, 239. panta a)–f) punkts, <http://www.lovdato.no/>

60 Delredovisning av regeringsuppdrag avseende gemensamma nationella riktlinjer kring barn som misstänks vara utsatta för brott och kriterier för landets Barnahus (Rikspolisstyrelsen, Sweden, 2009)

3. standarts. Iekļaujoša mērķgrupa

Kas ir standarts?

3.1. Iekļaujoša mērķgrupa/mērķgrupas plaša definīcija. Barnahus mērķgrupā ietilpst visi bērni, kas ir kļuvuši par visu veidu vardarbīga nozieguma upuriem un/vai tā lieciniekiem⁶¹. Pārkāpumus neizdarījuši ģimene/aprūpētāji ir sekundārā mērķgrupa.

3.2. Nediskriminēšana. Ir pieliktas īpašas pūles, lai sasniegtu *visus* bērnus, kas cietuši no visu veidu vardarbības vai kļuvuši tās liecinieki.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Starptautiskie un reģionālie juridiskie pienākumi. Nediskriminēšana ir ANO Bērnu tiesību konvencijas pamatprincips (*UNCRC* 2. pants) un ir svarīga, lai īstenotu *UNCRC* 19. pantu par bērnu tiesībām uz aizsardzību pret varmācību.

Saikne ar tiesību normām

- Nediskriminēšana
- Noteikumi par cietušo identificēšanu, tostarp īpaši noteikumi par bērnu kā noziegumā cietušo identificēšanu, piemēram, noteikums par vecuma noteikšanu, noteikums par ģimenes locekļiem.

Norādījumi. Bērnu tiesību komiteja (*CRC*) uzsver, ka dalībvalstis veic atbilstīgus pasākumus, lai ikvienam bērnam nodrošinātu tiesības uz aizsardzību pret visu veidu vardarbību “bez jebkādas diskriminācijas un neatkarīgi no bērna, viņa vecāku vai aizbildņu rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģiskās piederības, politiskās vai citas pārliecības,

nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa un dzimšanas apstākļiem vai jebkādiem citiem apstākļiem”. Dalībvalstīm bez tam ir jāveic proaktīvi pasākumi, lai nodrošinātu, ka bērniem, kas atrodas iespējami neaizsargātā situācijā, tiek garantētas tieši tādas pašas tiesības uz aizsardzību kā visiem citiem bērniem (***CRC* Vispārējais komentārs Nr. 13**⁶²).

Sk. arī Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu⁶³ (2010. g.) [III. nodaļas D daļu un](#) Eiropas Padomes leteikuma par bērniem piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem⁶⁴ (2011. g.) [V. nodaļas B daļu.](#)

Pētniecība un pieredze. Barnahus var būt liela nozīme dalībvalstu saistību īstenošanā, proti, savos mērķos tā iekļauj plašu mērķgrupu un nodrošina vienlīdzīgu piekļuvi un pakalpojumus visiem bērniem, kas tiek nosūtīti uz dienestu.

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Mērķgrupas definēšana

- Barnahus definē mērķgrupas savā darbības moto/oficiālajā dibināšanas nolīgumā.
- Mērķgrupās iekļauj *visus* bērnus, kas cietuši no *visu* veidu vardarbības vai bijuši tās liecinieki, tostarp, bet ne tikai no fiziskās un psiholoģiskās vardarbības, vardarbības ģimenē, seksuālās vardarbības un izmantošanas, komerciālās izmantošanas, cilvēku tirdzniecības,

⁶¹ Vardarbība šeit tiek definēta saskaņā ar *UNCRC* 19. pantu un *CRC* Vispārējo komentāru Nr. 13 (2011. g.): “fiziska vai psiholoģiska vardarbība, miesas bojājumi vai nežēlīga, nevērīga vai nolaidīga izturēšanās, slihta izturēšanās vai ekspluatācija, tostarp seksuāla vardarbība”.

⁶² http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

⁶³ <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

⁶⁴ <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>

dzimumorgānu kropļošanas un ar goda aizskaršanas motīviem saistītiem noziegumiem.⁶⁵

Diskriminācijas aizliegums

- Starpdisciplināra un starpinstitucionāla rīcība tiek piedāvāta *visiem*⁶⁶ bērniem, kas tiek nosūtīti uz Barnahus. *Visos* gadījumos attiecīgās iestādes, cieši sadarbojoties, plāno un veic bērnu aizsardzības novērtējumus, kriminālizmeklēšanu, medicīnisko un garīgās veselības pārbaudi, krīzes intervenci⁶⁷ un pārraudzību.
- Pakalpojumi ir pieejami bērniem neatkarīgi no viņu dzīvesvietas. Mobilos resursus un vietējas uzklaušanās telpas izmanto pēc vajadzības, jo īpaši pirmstiesas izmeklēšanas posmā, kā arī veicot pastāvīgus krīzes intervences pasākumus un īstenojot ārstēšanas un pārraudzības pasākumus.
- Barnahus ir pieejama bērniem ar īpašām vajadzībām un invaliditāti, nodrošinot, ka viņi saņem tādu pašu informācijas apjomu, norādījumus un iespējas izteikt savus uzskatus un skaidrojumus intervijās.
- Vajadzības gadījumā bērniem un pārkāpumus neizdarījušajiem aprūpētājiem tiek piedāvāti tulka pakalpojumi, nodrošinot, ka bērni saņem tādu pašu informācijas apjomu, norādījumus un iespējas izteikt savus uzskatus un skaidrojumus intervijās.

65 Ja mērķgrupa ir definēta tiesību aktos vai valsts pamatnostādņēs, piemēram, kā tas ir Dānijā un Zviedrijā, piekļuve būtu jāgarantē vismaz likumā noteiktajām grupām. Visiem dienestiem būtu jācenšas iekļaut plašas mērķgrupas, kas ietver visu veidu vardarbību. Tomēr daudzi dienesti ir sākuši darbību, iekļaujot šaurāku grupu, piemēram, iekļaujot tikai seksuālo vardarbību un seksuālo izmantošanu, un pakāpeniski paplašina darbības jomu, iekļaujot citas vardarbības formas.

66 Diskriminācija ir iespējama, pamatojoties tostarp uz nacionālo vai etnisko izcelsmi, ādas krāsu, valodu, reliģiju, dzimumu, seksuālo orientāciju, sociāli ekonomisko statusu, invaliditāti un bēgļa statusu. Var rasties vajadzība pielikt īpašas pūles, lai sasniegtu īpaši mazaizsargātus bērnus.

67 Barnahus pakalpojumu klāstā var nebūt iekļauti daži krīzes intervences veidi, piemēram, neatliekamā medicīniskā palīdzība.

4. standarts. Bērniem piemērota⁶⁸ vide

Kas ir standarts?

4.1. Vieta un pieejamība. Barnahus telpas vēlams izvietot atsevišķā ēkā, kas atrodas bērniem pazīstamā vidē, piemēram, dzīvojamā zonā. Barnahus būtu jābūt sasniedzamai ar sabiedrisko transportu. Telpām būtu jābūt pieejamām tostarp bērniem ar invaliditāti un/vai īpašām vajadzībām.

4.2. Iekštelpas. Iekštelpu aprīkojums un materiāli ir bērniem un ģimenei piemēroti un bērnu vecumam atbilstoši, jo īpaši uzgaidāmajās telpās. Telpas ir fiziski drošas visu vecumu un attīstības pakāpes bērniem, tostarp bērniem ar invaliditāti un/vai īpašām vajadzībām.

4.3. Privātums. Privātuma nodrošināšanai ir pieejamas atsevišķas, skaņu necaurlaidīgas privātas zonas.

4.4. Izvairšanās no saskares ar aizdomās turamo vardarbības veicēju. Barnahus iekārto tā, lai nekad netiktu pieļauta cietušā saskare ar domājamo likumpārkāpēju.

4.5. Interviju telpa. Barnahus starpinstitucionālajai grupai⁶⁹ tiek nodrošināta interviju novērošana tiešsaistē citā telpā, kas nav interviju telpa.

Kāpēc dienestiem šis standarts būtu jāievēro?

Saikne ar tiesību normām

Iztaujāšana notiek šim nolūkam īpaši paredzētās vai pielāgotās telpās. Tiesības izvairīties no saskarsmes starp cietušo un likumpārkāpēju.

Norādījumi. Sk. Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu⁷⁰ (2010. g.) [IV. nodaļas D daļas 5. punktu un](#) Eiropas Padomes Ieteikuma par bērniem piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem⁷¹ (2011. g.) [IV. nodaļas B daļu.](#)

Pētniecība un pieredze. Lai nodrošinātu, ka dienests ir *pieejams visiem* bērniem, un lai garantētu bērna privātumu un drošību, izšķiroša nozīme ir ēkas stāvoklim un izkārtojumam. Drošai, neitrālai un bērniem piemērotai videi ir būtiska nozīme baiļu mazināšanai un retraumatizācijas novēršanai. Bērniem piemērotā vidē bērni var labāk sniegt skaidrojumu, kas ir ārkārtīgi svarīgi, lai nodrošinātu bērna drošību un aizsardzību, noteiktu fiziskās un garīgās atlabšanas nepieciešamību un garantētu sekmīgu kriminālizmeklēšanu un tiesas procesu.

Pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Vieta un pieejamība

- Barnahus atrodas bērniem piemērotā teritorijā, piemēram, dzīvojamā zonā, vai kādā stratēģiskā vietā (piemēram, slimnīcas tuvumā).
- Sabiedriskais transports ir pieejams gājiena attālumā no Barnahus.
- Barnahus ir aprīkota ar uzbrauktuvi ratiņkrēsliem vai platformas pacelāju.

68 Bērniem piemērota vide šeit domāta tāda vide, kas pakārtota un pielāgota bērnu konkrētajām vajadzībām.

69 Bērna intervēšanu nav atļauts novērot ģimenei/vecākiem/aprūpētājiem.

70 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

71 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>

Iekštelpu vide

- Bērnu uzņem draudzīgs personāla loceklis un piedāvā padzerties.
- Uzgaidāmajā zonā pieejamais saturs, piemēram, rotaļlietas, žurnāli un grāmatas, kā arī mēbeles atbilst gan jaunāku un vecāku bērnu, gan bērnu ar īpašām vajadzībām un bērnu ar invaliditāti vajadzībām.
- Iekštelpas ir projektētas saskaņā ar labākās prakses paraugiem, lai nodrošinātu iekštelpu pieejamību, piemēram, ēkai ir tikai viens stāvs vai arī ir ierīkoti lifti, koridori tiek turēti atvērti un ir pieejamas tualetes.
- Regulāri tiek veiktas telpu drošuma pārbaudes.

Privātums

- Vajadzības gadījumā ir pieejamas izolētas uzgaidāmās telpas bērna privātuma vai drošības nodrošināšanai vai tiesībaizsardzības nolūkos.
- Telpas ir skaņas necaurlaidīgas.
- Atrašanās vieta un norādes zīmes ir diskretas.

Izvairīšanās no saskares ar aizdomās turamo vardarbības veicēju⁷²

- Aizdomās turēto vardarbības veicēju iztaujā un viņam sniedz pakalpojumus citā vietā.
- Ja aizdomās turētajam vardarbības veicējam pakalpojumi tiek sniegti tajā pašā ēkā:
- bērniem un pārkāpumus neizdarījušai ģimenei/aprūpētājiem un aizdomās turētajiem vardarbības veicējiem ir atsevišķas ieejas un telpas;
- tikšanās ar bērnu un ar aizdomās turēto vardarbības veicēju tiek plānotas tā, lai novērstu saskari.

Interviju telpa

- Interviju telpa ir nošķirta no novērošanas telpas, taču ir savienota ar iekšējām audiovizuālo sakaru sistēmām.
- Intervija tiek novērota ekrānā blakus esošajā novērošanas telpā.
- Telpa ir ērta un bērniem piemērota. Telpu mēbeles un interjers ir veidots tā, lai neradītu apmulsumu un/vai veicinātu iztēli, piemēram, ar zīmējumiem, mākslas darbiem un rotaļlietām.
- Kamera ir novietota tā, lai varētu sekot bērnam un uzņemt bērna rokas kustības, ja viņš zīmē vai kaut ko rāda.

72 Dažkārt telpās var rīkot terapeitiskas sanāksmes, kurās piedalās vardarbības veicējs un bērns, ja tiek uzskatīts, ka tas ir bērna interesēs. Primāri tiek domāts par bērna drošību un labklājību. Seksuālas

vardarbības un citu smagu vardarbības veidu gadījumos vardarbības veicējs nekad nedrīkst ienākt barnahus telpās.

5. standarts. Starpinstitutionālā lietas vadība

Kas ir standarts?

5.1. Oficiālas procedūras un programmas. Barnahus personāla un attiecīgo Barnahus iestāžu darba neatņemama sastāvdaļa ir starpinstitutionālā lietas pārskatīšana un plānošana, kas tiek veikta, ievērojot savstarpēji saskaņotas oficiālās programmas un procedūras.

5.2. Lietas pastāvīga plānošana un pārskatīšana. Barnahus tiek regulāri rīkotas lietas pārskatīšanas un plānošanas sanāksmes, kurās piedalās starpinstitutionālās grupas attiecīgās iestādes.

5.3. Pastāvīga sekošana lietai. Barnahus nodrošina, ka tiek veikta pastāvīga dokumentēšana un ka starpinstitutionālās grupas locekļiem tiek nodrošināta piekļuve attiecīgajiem lietas materiāliem par lietas virzību līdz pat tās slēgšanai.

5.4. Atbalsta persona⁷³. Lai nodrošinātu, ka bērnam un pārkāpumus neizdarījušai ģimenei/aprūpētājiem tiek sniegts pastāvīgs atbalsts un nodrošināta pārraudzība, tiek iecelta apmācīta persona vai Barnahus darbinieks, kas uzrauga starpdisciplināro rīcību.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Saikne ar tiesību normām

- Bērna interešu nodrošināšana ir primārais apsvēruma, piemērojot direktīvās noteiktās saistības

- Katra bērna apstākļu un pārkāpumu neizdarījušo ģimenes locekļu vajadzību individuālais novērtējums
- Starpdisciplināritāte/koordinācija/sadarbība
- Uzticības loka veidošanas noteikumi

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC) uzsver, ka ir nepieciešamas efektīvas procedūras, lai īstenotu bērnu tiesības uz aizsardzību pret vardarbību (UNCRC 19. pants), tostarp starpnozaru koordinācija, kurai pilnvarojums vajadzības gadījumā ir piešķirts ar protokoliem un saprašanās memorandiem. CRC arī norāda, ka “speciālistiem, kas strādā bērnu aizsardzības sistēmā, ir jābūt apmācītiem sadarboties ar citām iestādēm un sadarbības protokolu jomā”. Procesā tiks iekļauta: a) bērna, aprūpētāju un ģimenes īstermiņa un ilgtermiņa vajadzību starpdisciplināra, līdzdalību veicinoša izvērtēšana, aicinot bērnu, kā arī aprūpētājus un ģimeni izteikt savus viedokļus un piešķirot tiem pienācīgu uzmanību; b) bērna, aprūpētāju un ģimenes informēšana par izvērtējuma rezultātiem; c) bērna un ģimenes nosūtīšana uz noteiktiem dienestiem, lai nodrošinātu šo vajadzību izpildi; un d) intervences atbilstības turpmākā pārraudzība un novērtēšana. (**Vispārējais komentārs Nr. 13**⁷⁴).

Sk. arī Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu⁷⁵ (2010. g.) [4. nod. A daļas 5. punktu un](#) Eiropas Padomes Ieteikuma par bērniem piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem⁷⁶ (2011. g.) [V. nod. E daļu, H daļas d\) apakšpunktu un J daļu](#).

Pētniecība un pieredze. Lai nodrošinātu starpdisciplināru, saskaņotu, efektīvu un atbilstīgu attiecīgo iestāžu un starpinstitutionālās grupas intervenci, ir svarīgi iestādēm savstarpēji plānot lietas virzību, pamatojoties uz procedūrām un protokoliem. Sekošana lietai un tās pārskatīšana ļauj grupai iespējami lielākā apjomā, saskaņā ar tiesiskajām

⁷³ Šo lomu parasti uzņemas sociālie/bērnu aizsardzības dienesti kā lietas vadītāji, ja tie darbojas barnahus. Ja sociālie/bērnu aizsardzības dienesti neatrodas barnahus, šo lomu var uzņemt kāds grupas loceklis, kas atbild par sadarbību ar vietējiem sociālajiem/bērnu aizsardzības dienestiem.

⁷⁴ http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

⁷⁵ <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

⁷⁶ <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>

prasībām un bērna labākajās interesēs apkopot informāciju un dalīties ar to, lai konkrētā lieta tiktu apspriesta un pārlūkota visos izmeklēšanas un tiesas procesa posmos. Sekošana lietai ļauj starpinstitucionālajai grupai turpināt uzraudzīt dienestam nosūtīto lietu virzību un rezultātus.

Izraudzītais speciālists visā procesā sniedz pienācīgu atbalstu cietušajam un pārraudzību, un tas var palīdzēt mazināt bērna un pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu/aprūpētāja nemieru un traumu. Būtisks cietušo atbalsta aspekts ir nodrošināt, ka bērnam un pārkāpumus neizdarījušajiem aprūpētājiem ir nepārtraukti pieejama informācija un ka bērna viedoklim ir piešķirts pienācīga uzmanība. Tas palīdz arī nodrošināt, ka process tiek virzīts bērna interesēs un ka maksimāli tiek izpildīti īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa rezultāti bērna interesēs. Bērniem un viņu pārkāpumus neizdarījušajiem ģimenes locekļiem/aprūpētājiem var būt nepieciešamas norādes un atbalsts, lai stiprinātu viņu spējas sniegt bērnam atbalstu un lai izprastu tiesas procesu, bērna tiesības un pieejamo ārstēšanu.

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Oficiālas procedūras un programmas

- Barnahus ir izstrādājusi oficiālas lietu vadības procedūras, tostarp sanāksmju plānošanas, dokumentēšanas un pārraudzības procedūras.
- Ir parakstīts protokols, kas starpinstitucionālajai grupai dod pamatu rīkoties privātuma un datu aizsardzības jomā.
- Ir izstrādāta sistēma, kas ļauj novērtēt, kā starpdisciplinārā rīcība ietekmē bērnu.
- Lietu pārskatīšanu un plānošanu koordinē un veicina iecelts Barnahus darbinieks.
- Personāls ir iepazīstināts ar procedūrām un programmām un ir apmācīts tās lietot.

- Starpinstitucionāla plānošana un lietu pārskatīšana
- Barnahus tiek rīkota sākotnēja sanāksme, kurā piedalās visas attiecīgās iestādes, lai izplānotu starpdisciplināro intervenci un saskaņotu rīcību.
- Pēc izmeklēšanas intervijas un medicīniskās apskates Barnahus tiek rīkota pārraudzības sanāksme, kurā piedalās visi attiecīgie speciālisti, lai informētu viņus par konstatētajiem faktiem un lai saplānotu un saskaņotu turpmākos intervences pasākumus.
- Attiecīgās iestādes Barnahus rīko regulāras sanāksmes, kurās pārskata lietas, apmainās ar jaunāko informāciju un novērtē starpdisciplinārās un starpinstitucionālās intervences ietekmi.
- Lietas pārskatīšanā vienādi iesaistās visas iestādes, un tajā nedominē kāda viena iestāde uz citu dienestu rēķina.
- Ja bērnam ir mācīšanās traucējumi vai kādas īpašas vajadzības, lai plānotu dienestu darbību, tostarp izmeklēšanas intervijas, medicīniskās apskates un ārstēšanu, notiek apspriešanās ar speciālistiem, kam ir kompetence un, vēlams, kas jau ir iepriekš pazinuši attiecīgo bērnu.

Pastāvīga sekošana lietai

- Barnahus sistemātiski dokumentē ar konkrēto lietu saistīto informāciju, tostarp, bet ne tikai: cietušā un ģimenes demogrāfiskos datus, izmeklēšanas intervijas un ierašanos uz izmeklēšanas intervijām, starpdisciplināro sanāksmju skaitu, kas rīkotas saistībā ar lietas

pārskatīšanu, iestāžu pārstāvniecību šajās sanāksmēs, ziņojumus par terapiju un iespēju robežās medicīniskos ziņojumus.⁷⁷

Atbalsta sniedzējs

- Bērnam un aprūpētājiem visā izmeklēšanas un tiesas procesā tiek sniegts pastāvīgs atbalsts un regulāra informācija.
- Pēc tiesas procesa un darbību pabeigšanas atbilstoši bērna un ģimenes/aprūpētāju vajadzībām tiek organizēta pārraudzība⁷⁸.
- Lai nodrošinātu, ka bērnam un pārkāpumus neizdarījušai ģimenei/aprūpētājiem tiek sniegts pastāvīgs atbalsts un nodrošināta pārraudzība, tiek iecelta apmācīta persona vai starpinstitucionālās grupas loceklis, kas uzrauga starpdisciplināro rīcību.
- Ja atbalsta sniedzēja/koordinatora lomu pilda pilnvarotais, kas nedarbojas dienestā, par koordināciju ar šo pilnvaroto ir atbildīgs dienestā strādājošais grupas loceklis, kas nodrošina pienācīgu saziņu un pārraudzību.

Dānijas tiesību aktos noteiktais regulējums par informācijas apmaiņu Barnahus^o

“Izvērtējot lietu, kurā ir iesaistīta Barnahus, sk. 50a. sadaļu, Barnahus darbinieki, policija un prokuratūra, kā arī veselības aprūpes iestādes, pilnvarotie veselības aprūpes speciālisti un pašvaldības iestādes, kas risina jautājumus saistībā ar sociāli mazāk aizsargātiem bērniem un jauniešiem, var savstarpēji apmainīties ar stingri privātu informāciju, kas skar bērna vai jaunieša personīgos un ar ģimeni saistītos apstākļus, ja ir uzskatāms, ka jebkāda šādas informācijas apmaiņa ir nepieciešama saistībā ar bērna vai

jaunieša veselību un attīstību.” 50. panta 1. punkta c) apakšpunkts Konsolidētajā likumā par sociālajiem dienestiem.

Attiecīgo iestāžu loma un funkcijas starpinstitucionālajā sanāksmē – Barnahus Linšēpingā

Barnahus

Starpinstitucionālās sanāksmes priekšsēdētājs: atbild par to, lai nodrošinātu, ka sanāksmē tiek pieņemts kopīgs izvērtējums, pamatojoties uz attiecīgo iestāžu sniegto pietiekamo informāciju; atbild par to, lai nodrošinātu, ka iestādes ir vienojušās par lietas nepārtrauktu plānošanu; darbojas sekretāra statusā un izplata sanāksmes piezīmes iestādēm, kas piedalījušās sanāksmē.

Slimnīcas Pediatrijas nodaļa

Sniedz medicīnisko ekspertīzi. Sākotnēji izvērtē, kas ir nepieciešams medicīniskai apskatei. Sniedz informāciju, ja par bērnu ir jau kas zināms.

Bērnu un pusaudžu psihiatrijas aģentūra

Sniedz bērnu psihiatrisko ekspertīzi. Veic lietas sākotnējo izvērtējumu saistībā ar vajadzību sniegt krīzes atbalstu un terapeitisko iejaukšanos. Sniedz informāciju, ja par bērnu kas iepriekš ir zināms.

Policija un prokurors

Sniedz kriminālprocesuālo un tiesas ekspertīzi. Veic sākotnējo izvērtējumu, vai ir nepieciešams ierosināt kriminālizmeklēšanu.

⁷⁷ Parasti visu būtisko informāciju, tostarp medicīniskos ziņojumus, policijas ziņojumus un ziņas par intervences pasākumiem bērnu aizsardzības nolūkā, apkopo sociālie/bērnu aizsardzības dienesti. Visām iestādēm tiek prasīts sniegt informāciju sociālajiem/bērnu aizsardzības dienestiem.

⁷⁸ Pārraudzību un pastāvīgu atbalstu un palīdzību parasti sniedz vietējie sociālie/bērnu aizsardzības dienesti. Ja sociālais/bērnu aizsardzības dienests atrodas barnahus, tas darbojas kā lietas vadītājs un nodrošina vispārējo koordināciju un pārraudzību. Lietas vadītājs uzrauga, lai tiktu īstenoti pamatprincipi un lai visā procesā tiktu ievērotas bērna tiesības.

Sociālie dienesti

Sniedz psihosociālo ekspertīzi. Veic lietas sākotnējo izvērtējumu saistībā ar bažām par bērna aizsardzību un intervences pasākumiem. Sniedz informāciju, ja par bērnu ir jau kas zināms.

Stokholmas Barnahus starpinstitucionālās sanāksmes darba kārtība

Sanāksmes ievads un struktūra

- Dalībnieku iepazīstināšana: vārds, uzvārds un iestādes nosaukums
- Sanāksmes dokumentācija: sanāksmes piezīmes – vai nu kopīgās piezīmes, vai katras iestādes atsevišķi sagatavotās piezīmes
- Konfidencialitātes apsvērumi: vai sanāksmē piedalās kādas iestādes, kurām ir konfidencialitātes saistības – īsa informācija

Sanāksmes mērķis

- Informācijas apmaiņa un kopīga plānošana
- Nodrošināt, ka primāri tiek domāts par bērnu un bērna interesēm
- Noteikt konkrētu mērķi, kas attiecas uz lietu

Priekšvēsture un iepriekšējās zināšanas par lietu

- Sociālie dienesti:
 - iepriekš veiktā izmeklēšana par vardarbību ģimenē – kad;
 - iepriekš veiktie intervences pasākumi un to rezultāti.
- Policija/prokurors:
 - vai policija ir iepriekš saņēmusi ziņojumus par kādu no ģimenes, piemēram, par vardarbību, vielu pārmērīgu lietošanu vai citiem smagiem noziegumiem?
- Bērnu aizsardzības grupas un Bērnu un pusaudžu psihiatrijas aģentūras iespējamo lietas žurnālu pārskatīšana

Izmeklēšanas interviju plānošana

- Kādas darbības attiecīgās iestādes ir veikušas pēc policijas ziņojuma sagatavošanas?
- Izmeklēšanas intervijas diena:
 - datums un laiks;
 - bērna juridiskais pārstāvis un persona, kuru bērns pazīst un kas pavadīs bērnu uz Barnahus;
 - bērna specifiskās īpašības un stāvoklis, piemēram, valoda, īpašas vajadzības, stāvoklis mājās;
 - bērnu un pusaudžu psihiatrijas aģentūra atrodas novērošanas telpā.

Plānošana pēc izmeklēšanas intervijas – kādi jautājumi ir jāizvērtē jau šajā posmā

- Bērnu aizsardzības izvērtējums – dažādi scenāriji
- Kā tiks informēts bērna aprūpētājs?
- Bērna iespējamās apvienošanās ar vecākiem/aprūpētājiem pēc intervijas plānošana
- Prokurora un policijas domas par nākamajiem posmiem
- Krīzes intervence
- Medicīniskā apskate
- Kas informēs bērnu par lēmumiem un darbībām – CRC 12. pants

Citi jautājumi

- Vai ir brāļi un māsas, kas varētu būt varmācības liecinieki?
- Citi jautājumi, tostarp iespējamā vajadzība nodrošināt tulku

Starpinstitucionālās sanāksmes kopsavilkums

- Sanāksmes kopsavilkums
- Ja plānošanā ir nepieciešamas izmaiņas, ir jāinformē visas iestādes

6. standarts. Izmeklēšanas intervijas⁷⁹

Kas ir standarts?

6.1. Uz pierādījumiem balstīta prakse un protokoli. Izmeklēšanas intervijas veic saskaņā ar uz pierādījumiem balstītu praksi un protokolus, kas nodrošina iegūto pierādījumu kvalitāti un kvantitāti. Iztaujāšanas galvenais mērķis ir izvairīties no retraumatizācijas un panākt, lai bērns brīvā stāstījumā sniegtu pēc iespējas sīkākas ziņas, uzdodot viņam atvērtus, neuzvedinošus jautājumus tā, lai bērna paziņojumi tiktu sniegti tādā veidā, kas atbilst pierādījumu iegūšanas normām un aizstāvības tiesībām, un ir derīgi tiesā.

6.2. Kvalificēts personāls. Izmeklēšanas intervijas veic kvalificēts personāls, kas ir regulāri apmācīts veikt izmeklēšanas intervijas.

6.3. Atrašanās vieta un ierakstīšana. Izmeklēšanas intervijas tiek veiktas Barnahus. Tās tiek audiovizuāli ierakstītas, lai dažādiem speciālistiem, kam nepieciešama piekļuve bērna skaidrojumiem, nebūtu jāveic atkārtota iztaujāšana.

6.4. Starpdisciplinārā un starpinstitucionālā klātbūtne. Izmeklēšanas interviju veic viens speciālists. Visi attiecīgie⁸⁰ starpdisciplinārās, starpinstitucionālās grupas locekļi var novērot izmeklēšanas interviju vai nu tiešsaistē blakustelpā, vai tās ierakstu. Starp intervētāju un novērotājiem pastāv mijiedarbības sistēma, kas ļauj novērotājiem uzdot jautājumus bērnam ar intervētāja starpniecību.

⁷⁹ Izmeklēšanas interviju var definēt šādi: "atsevišķa sesija, ierakstīta iztaujāšana, kas domāta, lai izdibinātu no bērna vienreizēju informāciju, ja pastāv bažas par iespējamu ļaunprātīgu rīcību vai ja bērns ir kļuvis par vardarbības liecinieku pret citu personu" (<http://www.nationalcac.org/forensic-interview-services/>) vai "strukturēta saruna ar bērnu, kuras mērķis ir izdibināt sīkāku informāciju par iespējamu(-iem) notikumu(-iem), ko bērns ir pieredzējis vai kļuvis par liecinieku".

6.5. Atbildētāja tiesību uz taisnīgu tiesu un "pušu līdzekļu vienlīdzību" ievērošana. Ir izstrādāta kārtība, kādā aizstāvība uzdod jautājumus cietušam bērnam/lieciniekam ar izmeklēšanas intervētāja starpniecību. Ja apsūdzētajai personai ir tiesisks pamats novērot bērna liecināšanu, to nodrošina ar audiovizuālās pārraides līdzekļiem, lai nepieļautu apsūdzētā un bērna iespējamo saskari.

6.6. Intervijas pielāgošana bērnam. Intervija tiek pielāgota bērna vecumam, attīstībai un kultūras fonam un tiek ņemtas vērā īpašās vajadzības, tostarp tulka pakalpojumi. Tas var iekļaut intervijas ilguma samazināšanu, pārtraukumu paredzēšanu un iespēju, ka intervija tiek veikta vairākās sesijās. Interviju skaitu ierobežo līdz minimumam, kas nepieciešams kriminālizmeklēšanai. Ja ir nepieciešamas vairākas intervijas, tās veic tas pats speciālists.

Kāpēc dienestiem šis standarts būtu jāievēro?

Saikne ar tiesību normām

- Informācijas sniegšana
- Tiesības uz mutisko un rakstisko tulkošanu
- Izmeklēšanas un tiesvedības procedūru pielāgošana gadījumos, kad ir iesaistīti bērni
Iztaujāšana notiek šim nolūkam īpaši paredzētās vai pielāgotās telpās
- Iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai ar viņu starpniecību
- Bērnu iztaujāšanas iespēju robežās un attiecīgā gadījumā vienmēr veic viena un tā pati persona

(http://www.smallvoices.org/what_we_do/forensic_interviews.html). Izmeklēšanas interviju veic, lai iegūtu no bērna informāciju, kas attiecas uz tiesu vai ir derīga tiesai.

⁸⁰ Attiecīgie locekļi var atšķirties atkarībā no valsts prakses, tiesiskām procedūrām un likuma. Piemēram, tie var būt psihologs (ja interviju veic policija), sociālie dienesti, tiesībsardzības iestādes, likumīgais aizbildnis, prokurors, tiesnesis. Bērna iztaujāšanu nav atļauts novērot ģimenei/aprūpētājiem.

- No seksuālās vardarbības, vardarbības dzimuma dēļ, vardarbības tuvās attiecībās cietušo personu iztaujāšanas veic tā paša dzimuma persona
- Iztaujāšanu skaits ir pēc iespējas mazāks, un tās veic tikai tad, ja kriminālizmeklēšanā un tiesvedībā tās ir obligāti vajadzīgas
- Visas cietušā bērna vai attiecīgā gadījumā liecinieka statusā esošā bērna iztaujāšanas var ierakstīt audiovizuāli un šādus ierakstus var izmantot kā pierādījumu kriminālprocesā
- Iespēja dot rīkojumu cietušo bērnu uzklaut, izmantojot atbilstīgas sakaru tehnoloģijas
- Tiesības izvairīties no saskarsmes starp cietušo un likumpārkāpēju
- Apmācība un rīki
- Starpdisciplināritāte/koordinācija/sadarbība

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC) uzsver, ka “vardarbības gadījumi, par kuriem ziņojis bērns, pārstāvis vai trešā persona, ir jāizmeklē kompetentiem speciālistiem, kas guvuši savai lomai atbilstošu un vispusīgu apmācību, un izmeklēšanā ir jāizmanto pieeja, kas balstīta uz bērna tiesībām un ir bērniem pielāgota. Stingras, tomēr bērniem pielāgotas izmeklēšanas procedūras palīdzēs nodrošināt vardarbības pareizu identificēšanu un palīdzēs sniegt pierādījumus administratīvā procesā, civilprocesā, bērnu aizsardzības procesā un kriminālprocesā. Īpaši ir jā rūpējas, lai bērnam netiktu nodarīts kaitējums turpmākajā izmeklēšanas procesā. Šajā saistībā visām pusēm ir jā lūdz bērna viedoklis un tam jāpiešķir pienācīgs svars.” (**UNCRC Vispārējais komentārs Nr. 13**⁸¹). CRC arī norāda, ja tiek pārkāptas bērna tiesības, “valstīm ir jāpievērš īpaša uzmanība tam, lai nodrošinātu, ka bērniem un viņu

pārstāvjiem ir pieejamas efektīvas un bērnu vajadzībām pielāgotas procedūras.” (**Vispārējais komentārs Nr. 5**⁸²). Tā arī mudina dalībvalstis “pieņemt un īstenot noteikumus un procedūras bērniem, kas cietuši no fiziskas vardarbības, seksuālās vardarbības vai citiem vardarbīgiem noziegumiem, nodrošinot, ka tiek novērsta liecību atkārtota sniegšana, izmantojot iztaujāšanas videoierakstus, lai mazinātu retraumatizāciju” (**Vispārējās diskusijas par bērnu tiesībām tikt uzklautiem**⁸³). Sk. arī **Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu**⁸⁴ [IV. nod. D daļas 6. punktu un EK Pārdomu dokumentu, kurā piedāvāti 10 principi integrētas bērnu aizsardzības sistēmas izveidei⁸⁵, Eiropas Komisija, piemēram, 1., 2. un 6. principu.](#)

Pētniecība un pieredze. Pētījumi liecina, ka **atkārtota iztaujāšana var būt bērnam ļoti traumatiska un izraisīt retraumatizāciju**. Šāda “retraumatizācija” var bērnam nodarīt pat lielāku kaitējumu nekā pati ļaunprātīgā rīcība. Tāpēc ir jāveic īpaši pasākumi, lai nodrošinātu, ka bērniem ir dota iespēja sniegt liecības emocionāli un fiziski drošā un veicinošā vidē, lai novērstu retraumatizāciju un nodrošinātu sekmīgu kriminālizmeklēšanu un tiesas procesu. Pētījumi arī liecina, ka **atkārtotas iztaujāšanas, ko veic personas, kas nav īpaši apmācītas izmeklēšanas interviju vadīšanā, visticamāk, izkropļo bērna uzskatu** par notikumiem, uzdodot uzvedinošus jautājumus, kas kaitīgi ietekmē kriminālizmeklēšanu. Tāpēc ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu izmeklēšanas intervijas atbilstību prasībām, kas attiecas uz pierādījumu iegūšanas normām, un lai tiktu ievērotas aizstāvības tiesības, lai iegūtie pierādījumi būtu derīgi tiesā.⁸⁶

81 http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

82 https://www.unicef-irc.org/portfolios/general_comments/GC5_en.doc.html

83 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/DiscussionDays.aspx>

84 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

85 http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf

86 Šeit minētais pētījums ir dokumentēts vairākos izdevumos, tostarp: Henry, Jim (1997). Following Disclosure, System Intervention Trauma to Child Sexual Abuse Victims. *Journal of Interpersonal Violence* 1997 12: 499; Newgent, Rebecca A., Fender-Scarr, Lisa K. and Bromley, Jamie L. (2002). The Retraumatization of Child Sexual Abuse: The Second Insult. *National Institute for Trauma and Loss in Children, Volume 2, Number 2, Fall 2002*; Newlin, Chris, Cordisco Steele, Linda, Chamberlin, Andra, Anderson, Jennifer, Kenniston, Julie, Russell, Amy, Stewart, Heather and Vaughan-Eden, Viola (2014).- vēl padomāt, ko ar to bibliogrāfiju *Child Forensic Interviewing: Best Practices*. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention; Westcott

Izpildes rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Uz pierādījumiem balstīta prakse un protokoli

- Visās izmeklēšanas intervijās un aptaujās tiek izmantoti uz pierādījumiem balstīti protokoli, piemēram, *NICHD* vai *NCAC*.
- Intervētāji ir apmācīti izmantot uz pierādījumiem balstītu praksi un protokolus.
- Izmeklēšanas intervētāju iegūtie pierādījumi ir konsekventi atzīti par derīgiem tiesā.

Kvalificēts personāls

- Izmeklēšanas intervijas un aptaujas veic tikai kvalificēts personāls.
- Personāls tiek regulāri apmācīts, kā veikt izmeklēšanas intervijas.
- Personālam tiek sniegti regulāri norādījumi un konsultācijas un tiek veikta uzraudzība, tostarp, nodrošinot salīdzinošās pārbaudes (sk. arī 9. standartu).

Atrašanās vieta un ierakstīšana

- Barnahus ir pieejamas īpašas bērniem piemērotas izmeklēšanas interviju telpas.
- Interviju telpas ir aprīkotas ar kameru un skaņu sistēmu, kas nodrošina augstas kvalitātes ierakstus un izmeklēšanas intervijas vērošanu tiešsaistē.
- Visas intervijas tiek audiovizuāli ierakstītas.
- Interviju ieraksti tiek uzglabāti drošā vietā un tiem ir ierobežota pieejamība.

Starpdisciplinārā un starpinstitucionālā klātbūtne

- Iztaujāšanu parasti veic viens speciālists, bet citi attiecīgie speciālisti to novēro citā telpā.
- Ir pieejams aprīkojums, kas ļauj vērot intervijas tiešsaistē uz ekrāna citā telpā.
- Ir pieejams aprīkojums, kas ļauj novērotājiem vajadzības gadījumā tieši sazināties ar intervētāju, izmantojot austiņu.
- Izmeklēšanas intervētājiem būtu jābūt apmācītiem, kā izmantot tulka pakalpojumus iztaujāšanas laikā.
- Intervētājs bērnam un tulkam izskaidro tulka lomu. Intervētājs iesaka, vai tulkam būtu jāpieslēdzas ar telesakaru līdzekļiem vai jābūt klāt interviju telpā, kā arī iesaka, kurā vietā tulkam būtu jāatrodas interviju telpā. Tulkošanu pārbauda otrs tulks, lai nodrošinātu precizitāti.
- Nepavadītu bērnu un bērnu, kam nepieciešams patvērums, aptaujas novēro attiecīgās imigrācijas iestādes, bērna likumīgais aizbildnis un citi attiecīgie speciālisti.
- Novērošanas grupa izmanto pārbaudes punktu sarakstu un nodrošina, ka katram ir skaidra sava loma un pienākumi.
- Pārkāpumus neizdarījušiem ģimenes locekļiem un aprūpētājiem nav atļauts novērot izmeklēšanas interviju.
- Atbildētāja tiesību uz taisnīgu tiesu un “pušu līdzekļu vienlīdzību” ievērošana.
- Aizstāvības advokātam ir piedāvāta iespēja uzdot jautājumus bērnam pēc skaidrojumu sniegšanas, piemēram, bērna otrā intervijā.
- Ja tiek pieprasīta otra intervija, tajā uzdod tikai papildjautājumus un neatkārtoti pirmajā intervijā uzdotos jautājumus.
- Ja tiek pieprasīta otra intervija, to veic tas pats speciālists, kas veica pirmo interviju.

- Apsūdzētais vardarbības veicējs nedrīkst ienākt Barnahus telpās, taču viņam var atļaut novērot interviju ar audiovizuālās pārraides starpniecību.

Pielāgošana bērniem

- Interviju skaitu ierobežo līdz absolūtajam minimumam, kas nepieciešams kriminālizmeklēšanai.
- Ja ir nepieciešamas vairākas intervijas, tās veic tas pats speciālists.
- Iztaujāšanu pielāgo personas stāvoklim un raksturojumam, ņemot vērā personas vecumu, attīstību, valodas prasmi, kognitīvo un sociālo līmeni, kultūras fonu, emocionālo stāvokli.
- Īpašās vajadzības ir izpētītas un tiek ievērotas.
- Vajadzības gadījumā tiek piedāvāti tulka pakalpojumi.

7. standarts. Medicīniskā apskate

Kas ir standarts?

7.1. Novērtējums. Medicīniskos novērtējumus un/vai tiesu medicīniskos novērtējumus⁸⁷ kvalificēts personāls parasti veic Barnahus telpās.

7.2. Ārstēšana. Ārstēšanu veic Barnahus telpās (izņemot neatliekamās vai sarežģītos gadījumos, kad ir nepieciešama īpaša iejaukšanās slimnīcas iestādē ambulatori vai stacionāri).

7.3. Personāls. Medicīniskās apskates veic kvalificēts personāls, kas apmācīts atpazīt rādītājus, kas liecina par fizisku, seksuālu un emocionālu vardarbību, kā arī par nevērīgu attieksmi pret bērnu.

7.4. Lietas pārskatīšana un plānošana. Attiecīgā gadījumā lietas pārskatīšanā un plānošanā piedalās medicīniskais personāls.

7.5. Informācija un bērna līdzdalība. Bērni un ģimene/aprūpētāji saņem pienācīgu informāciju par pieejamo un nepieciešamo ārstēšanu un var ietekmēt iejaukšanās pasākumu veikšanas laiku, vietu un režīmu.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Saikne ar tiesību normām:

- Bērna viedokļa pienācīga ņemšana vērā
- Informācijas sniegšana
- Tiesības uz mutisko un rakstisko tulkošanu
- Palīdzības un atbalsta sniegšana
- Ikvienu bērna apstākļu un pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu vajadzību individuālais novērtējums

- Apmācītu speciālistu iesaistīšana psihosociālajos novērtējumos, izmeklēšanas intervijās un fiziskās pārbaudēs / Apmācība un rīki
- (Tiesu medicīnas) apskates tiek veiktas minimāli

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC) ir uzsvērusi, ka bērniem un pārkāpumus neizdarījušiem aprūpētājiem un citiem ģimenes locekļiem būtu jāsniedz dažādu veidu atbalsts cietušajam, tostarp medicīniskie, garīgās veselības aprūpes, sociālie un juridiskie pakalpojumi. CRC arī mudina veikt pārraudzības pasākumus un intervences pasākumus ilgākā laikposmā. Par atbalstu cietušajam būtu jāņem, izmantojot līdzdalību veicinošu pieeju, un tas būtu jāsniedz bez nepamatotas kavēšanās. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai aicinātu bērnu izteikt viedokli un bērna viedoklim dotu pienācīgu svaru (**CRC Vispārējais komentārs Nr. 13**⁸⁸). CRC turklāt uzsver, ka jāveic pasākumi, tostarp medicīniskie pakalpojumi, lai veicinātu no vardarbības cietušo fizisko un psiholoģisko atveseļošanu. Medicīniskām apskatēm, ārstēšanai un iespējamai nosūtīšanai uz specializētu ārstēšanu būtu jābūt neatņemamai Barnahus sniegto pakalpojumu sastāvdaļai, lai nodrošinātu cietušo tiesības uz veselību un garantētu izmeklēšanas pierādījumus. (**CRC Vispārējais komentārs Nr. 13**⁸⁹)

Sk. arī Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu veselības aprūpi⁹⁰ (2011. g.) [IV. nodaļas 19. punktu](#)

Pētniecība un pieredze. Var gadīties, ka pret konkrētu bērnu tiek vērsta ļaunprātīga rīcība un nevērība, kas izpaužas dažādos veidos, dažus no kuriem nevar viegli pamanīt, ja netiek veikta medicīniskā apskate. Tādējādi visos gadījumos ikviena bērna medicīniskā apskate palielinās diagnozes precizitāti.

⁸⁷ Tiesu medicīniskās apskates var raksturot kā apskates, ko veic, lai konstatētu miesas bojājumus un paņemtu paraugus, ko var izmantot kā pierādījumu policijas izmeklēšanā vai tiesā.

⁸⁸ http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

⁸⁹ http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

⁹⁰ http://www.coe.int/t/dg3/health/Guidelines_on_child_friendly_health_care__English_version_.pdf

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Novērtēšana

- Medicīniskos novērtējumus un/vai tiesu medicīniskos novērtējumus parasti veic Barnahus telpās.

Ārstēšana

- Ārstēšanu attiecīgā gadījumā veic Barnahus telpās.
- Barnahus sadarbojas ar vietējo slimnīcu, uz kuru bērns attiecīgos gadījumos tiek nosūtīts turpmākai izvērtēšanai un ārstēšanai, tostarp steidzamos un sarežģītos gadījumos, ja ir nepieciešama īpaša ambulatora vai stacionāra iejaukšanās slimnīcas apstākļos, kā arī ar slimnīcām, kuras noteiktos gadījumos nosūta pacientus uz dienestu.⁹¹

Personāls

- Medicīnisko novērtēšanu un ārstēšanu Barnahus atkarībā no bērna vajadzībām veic pediatrs, ginekologs, tiesu medicīnas ārsts vai kvalificēta medmāsa, kas ir īpaši apmācīta vardarbības un nevērīgas izturēšanās pret bērnu jomā.
- Personāls ir kompetents ar fotoattēliem dokumentēt uz cietušā ķermeņa konstatētos miesas bojājumus un brūces.
- Personālam ir pieejams aprīkojums bērniem piemērotas vispārējās un ģenitāliju apskates veikšanai Barnahus (piemēram, videokolposkopijas iekārta seksuālas vardarbības izmeklēšanai un augstas kvalitātes fotokamera fiziskas vardarbības noteikšanai) un personāls ir kompetents to izmantot. Ja šāda aprīkojuma nav, bērnu nosūta dienestam, kas var nekavējoties veikt šādu izmeklēšanu.

Lietas pārskatīšana un plānošana

- Medicīniskais personāls piedalās lietas pārskatīšanas un plānošanas apspriedēs, kas notiek, veicot sākotnējo izvērtējumu, un attiecīgā gadījumā turpmākajās lietas pārskatīšanas sanāksmēs.

Informācija un bērna līdzdalība

- Bērniem un aprūpētājiem tiek sniegta pietiekama informācija par apskati un pieejamo ārstēšanu.
- Barnahus aicina bērnu sniegt savu viedokli par apskati un ārstēšanu un šo viedokli pienācīgi ņem vērā.

⁹¹ Steidzams medicīniskais novērtējums ir nepieciešams, piemēram, tādos gadījumos kā sūdzības par fiziskām sāpēm un/vai sāpēm dzimumorgānos, kurām nepieciešams steidzami pievērst uzmanību, vajadzība saņemt ārkārtas kontracepciju, vajadzība veikt seksuāli transmisīvas infekcijas skrīningu un

profilaksi, vajadzība novērtēt tieksmes uz pašnāvību u. c. Dažās vietās dienests pats novērtē tieksmes uz pašnāvību. Ja ir augsts pašnāvības risks, bērnu nosūta uz psihiatrisko slimnīcu.

8. standarts. Terapeitiskie pakalpojumi

Kas ir standarts?

8.1. Novērtēšana un ārstēšana⁹². Cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem, kas nosūtīti uz Barnahus, ikdienā ir pieejama novērtēšana un ārstēšana.

8.2. Personāls. Garīgās veselības aprūpes pakalpojumus un ārstēšanu nodrošina speciālisti, kas ir speciāli apmācīti un ir jomas eksperti.

8.3. Informācija un bērna līdzdalība. Bērni un ģimene/aprūpētāji saņem pienācīgu informāciju par pieejamo ārstēšanu un var ietekmēt iejaukšanās pasākumu veikšanas laiku, vietu un režīmu.

8.4. Krīzes intervence. Barnahus ir skaidra organizatoriskā struktūra un pastāvīgie darbinieki, kas ikdienā vajadzības gadījumā bērniem un pārkāpumus neizdarījušiem ģimenes locekļiem/aprūpētājiem nodrošina atbalstu krīzes situācijā.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Starptautiskie un Eiropas juridiskie pienākumi. Saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvencijas (*UNCRC*) 39. pantu dalībvalstis veic “visus attiecīgos pasākumus, lai veicinātu to bērnu fizisko un psihisko atlabšanu un sociālo reintegrāciju, kuri ir kļuvuši par upuri jebkādam necieņas, ekspluatācijas vai vardarbības izpausmēm [..]”.

Saikne ar tiesību normām

- Bērna viedokļa pienācīga ņemšana vērā

- Informācijas sniegšana
- Tiesības saņemt mutisko un rakstisko tulkošanu
- Palīdzības un atbalsta sniegšana
- Ikviena bērna apstākļu un pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu vajadzību individuālais novērtējums
- Apmācītu speciālistu iesaistīšana psihosociālajos novērtējumos, izmeklēšanas intervijās un fiziskās pārbaudēs / apmācība un rīki

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja (*CRC*) ir uzsvērusi, ka bērniem un pārkāpumus neizdarījušiem aprūpētājiem un citiem ģimenes locekļiem būtu jāsniedz dažādu veidu atbalsts cietušajam, tostarp medicīniskie, garīgās veselības aprūpes, sociālie un juridiskie pakalpojumi. *CRC* arī mudina veikt pārraudzības pasākumus un intervences pasākumus ilgākā laikposmā. Par atbalstu cietušajam būtu jāņem, izmantojot līdzdalību veicinošu pieeju, un tas būtu jāsniedz bez nepamatotas kavēšanās. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai aicinātu bērnu izteikt viedokli un bērna viedoklim dotu pienācīgu svaru (***CRC* Vispārējais komentārs Nr. 13**⁹³). *CRC* ir arī atkārtoti apstiprinājusi, ka ārstēšana ir viens no daudzajiem pakalpojumiem, kas jānodrošina, lai “veicinātu to bērnu fizisko un psihisko atlabšanu un sociālo reintegrāciju”, kas piedzīvojuši vardarbību. Saskaņā ar *UNCRC* 39. pantu ārstēšanai ir jānotiek “vidē, kas nāk par labu bērna veselībai un kurā viņš tiek respektēts un cienīts”. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai aicinātu bērnu izteikt viedokli un bērna viedoklim dotu pienācīgu svaru. *CRC* arī uzsver, ka pakalpojumi būtu jāsniedz arī pārkāpumus neizdarījušajiem ģimenes locekļiem (***CRC* Vispārējais komentārs Nr. 13**⁹⁴).

Sk. arī Eiropas Padomes Pamatnostādņu par bērniem piemērotu tiesu sistēmu⁹⁵ (**2011. g.) V. nod. J daļu; Eiropas Padomes leteikuma par bērniem piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem**⁹⁶ (2011. g.) **IV. nod. B daļu, V. nod**

92 Atkarībā no konkrētā gadījuma īpatnībām var mainīties vajadzību noteikšanas un ārstēšanas plāna formulēšanas process.

93 http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

94 http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

95 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

96 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

E dalas 1.–3. punktu un EK Pārdomu dokumentu, kurā piedāvāti 10 principi integrētas bērnu aizsardzības sistēmas izveidei⁹⁷, 1. un 6. principu.

Pētniecība un pieredze. Nodrošinot bērnam un vajadzības gadījumā pārkāpumus neizdarījušiem ģimenes locekļiem/aprūpētājiem efektīvu ārstēšanu, var mazināt negatīvās sociālās, emocionālās un attīstības sekas, ko atstāj bērnam radītā trauma. Lai nodrošinātu efektīvu ārstēšanu, būtiski ir izvairīties no nepamatotas kavēšanās, tāpēc bērniem un pārkāpumus neizdarījušiem ģimenes locekļiem/aprūpētājiem, kam ir nepieciešama ārstēšana, būtu iespējami īsā laikā jāpiedāvā terapeitiskie/garīgās veselības aprūpes pakalpojumi.

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Novērtējums un ārstēšana

- Garīgās veselības novērtējumus ikdienā veic Barnahus, pamatojoties uz pārbaudītiem rīkiem un anketām, kas kalpo par pamatu ārstēšanas plāna izstrādei, ņemot vērā gūtos pierādījumus un konstatētās traumas.
- Ārstēšanu pielāgo bērna individuālajam raksturojumam, ņemot vērā viņa vecumu, attīstību, valodas prasmi, kognitīvo un sociālo līmeni, kultūras fonu, emocionālo stāvokli.
- Pirmo oficiālo terapijas seansu sāk iespējami drīzāk pēc izmeklēšanas intervijas, lai izvairītos no bērna stāstījuma izkropojumiem un arī no nepamatotas kavēšanās. Ja nepieciešama steidzama iejaukšanās, tiek piedāvāta ārstēšana izmeklēšanai derīgā veidā⁹⁸.
- Ja nepieciešams, bērniem tiek piedāvāta īslaicīga un ilgstoša ārstēšana. Ja Barnahus nepiedāvā ilgstošu ārstēšanu, bērnu nosūta uz citu

terapeitisko/garīgās veselības aprūpes dienestu, kas piedāvā ilgstošu ārstēšanu.

- Novērtēšanu un ārstēšanu nekad neveic, pamatojoties uz nosacījumu, ka cietušajam ir jāvēlas sadarboties kriminālizmeklēšanā, kriminālvajāšanā vai tiesā.

Personāls

- Personāls, kas sniedz garīgās veselības aprūpes pakalpojumus, ir īpaši apmācīts veikt cietušo bērnu un vardarbības liecinieku novērtēšanu un ārstēšanu.
- Personālam ir regulāri pieejamas apmācības iespējas, norādījumi, pārraudzība un konsultācijas.

Informācija un bērna līdzdalība

- Bērniem un pārkāpumus neizdarījušiem vecākiem/aprūpētājiem regulāri tiek piedāvāta informācija par viņiem pieejamo ārstēšanu.
- Bērniem un pārkāpumus neizdarījušiem vecākiem/aprūpētājiem tiek dotas iespējas ietekmēt ārstēšanas plānu, tostarp tā grafiku, vietu un režīmu.
- Informācija un ārstēšana ir pieejama bērniem un ģimenei/aprūpētājiem saprotamā valodā.
- Īpašas pūles tiek veltītas tam, lai nodrošinātu, ka cietušajam sniegtais atbalsts atbilst viņa īpašajām vajadzībām, tostarp tas attiecas uz bērniem ar invaliditāti.

Krīzes intervence

- Barnahus ir skaidra organizatoriskā struktūra un pastāvīgi darbinieki, kas apmācīti sniegt atbalstu krīzes situācijā.

⁹⁷ http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf

⁹⁸ Tas, piemēram, var nozīmēt, ja tiesvedība joprojām turpinās un bērns tiek izsaukts kā liecinieks, kas tiek prasīts dažās Eiropas valstīs.

- Barnahus ikdienā sniedz atbalstu visiem krīzē nonākušajiem bērniem un pārkāpumus neizdarījušiem vecākiem/aprūpētājiem, kuriem tas nepieciešams.

9. standarts. Spēju veidošana

Kas ir standarts?

9.1. Speciālistu apmācība. Barnahus darbiniekiem un iesaistītajām iestādēm tiek sniegta regulāra apmācība konkrētajās kompetences jomās un piedāvāta kopīga apmācība par transversālām tēmām.

9.2. Norādījumi, pārraudzība un konsultācijas. Barnahus darbiniekiem ir pieejami regulāri norādījumi, pārraudzība, konsultācijas un salīdzinošās pārbaudes gan saistībā ar atsevišķām lietām, gan lai risinātu profesionālo un personīgo emocionālo spriedzi, izaicinājumus un ētiskas dabas dilemmas darbā ar cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem.

Kāpēc šis standarts būtu jāievēro?

Saikne ar tiesību normām:

- Iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai ar viņu starpniecību
- Palīdzības un atbalsta sniegšana
- Apmācītu speciālistu iesaistīšana psihosociālajos novērtējumos, izmeklēšanas intervijās un fiziskās pārbaudēs / apmācība un rīki

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja (CRC) uzsver *UNCRC* 19. pantā noteiktos plašos izglītojošos pasākumus, tostarp attiecībā uz bērna tiesību pieeju. Speciālistiem būtu jāsniedz “sākotnējā apmācība un vispārējā un speciālā apmācība darba vietā (tostarp attiecīgā gadījumā starpdisciplinārās mācības)”. *CRC* arī norāda, ka “speciālistiem, kas strādā bērnu aizsardzības sistēmā, ir jābūt apmācītiem sadarboties ar citām

iestādēm un sadarbības protokolu jomā” (*CRC* Vispārējais komentārs Nr. 13⁹⁹).

Sk. arī Eiropas Padomes Pamatnostādnes par bērniem piemērotu tiesu sistēmu¹⁰⁰ ([2011. g.](#)); Eiropas Padomes Ieteikumu par bērniem piemērotiem sociālajiem pakalpojumiem¹⁰¹ (2011. g.); [un EK](#) Pārdomu dokumentu, kurā piedāvāti 10 principi integrētas bērnu aizsardzības sistēmas izveidei¹⁰².

Pētniecība un pieredze. Šajā dokumentā vairākos standartos ir uzsvērts, ka kompetents un apmācīts personāls ir galvenais rādītājs. Lai nodrošinātu kompetentus darbiniekus un augstu sniegto pakalpojumu kvalitāti, svarīgi nodrošināt pastāvīgu apmācību darba vietā un izglītību ar Barnahus saistītajiem speciālistiem. Apvienotās mācības var palīdzēt veicināt starpdisciplināras un starpinstitucionālas grupas sadarbību, piemēram, veidojot kopīgu izpratni un vienprātību, kā arī labāku izpratni par attiecīgo iestāžu lomu un pienākumiem.

Lai nodrošinātu profesionālo ētiku, kvalitatīvus intervences pasākumus un aizsargātu personālu no izdegšanas sindroma, ir obligāti jānodrošina, ka personālam ir regulāri pieejami individuāli un grupas norādījumi, pārraudzība, konsultācijas un salīdzinošās pārbaudes.

Rādītāju un/vai pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Speciālistu apmācība

- Ir skaidrs plāns, kā attīstīt ar bērniem Barnahus strādājošā personāla kompetenci un pastāvīgu izglītošanu¹⁰³.

99 http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

100 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

101 <http://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>

102 http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf

103 Apmācību var veikt tostarp tādās jomās kā bērna attīstība; vardarbības un nevēlīgas izturēšanās pret bērnu parādības izpratne; izmeklēšanas interviju veikšana; bērniem piemērota, netraumatiska pieeja klīnisko un izmeklēšanas vajadzībām veikto novērtējumu veikšanā; dažādi uz pierādījumiem balstīti ārstēšanas veidi, kas vērsti uz traumas novēršanu; juridiskā pamatojuma un prasību izpratne;

- Barnahus darbiniekiem ir izstrādāti individuālas apmācības plāni, kuri tiek pilnībā īstenoti un regulāri pārskatīti.
- Starpinstitucionālās grupas locekļiem tiek piedāvātas regulāras kopīgas mācības un spēju veidošanas darbības, piemēram, transversālos un starpdisciplināros jautājumos, ievērojot personāla konkrētās vajadzības.

Norādījumi, pārraudzība, konsultācijas

- Barnahus darba grupas locekļiem ir pieejami individuāli un grupas norādījumi, pārraudzība un speciālistu atbalsts.
- Barnahus darba grupas locekļiem ir pieejamas individuālas un grupas konsultācijas gan saistībā ar atsevišķām lietām, gan lai risinātu profesionālo un personīgo emocionālo spriedzi, izaicinājumus un ētiskas dabas dilemmas darbā ar cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem.

10. standarts. Preventīvi pasākumi. Informācijas apmaiņa, informētības veicināšana un ārēja kompetenču veidošana

Kas ir standarts?

10.1. Datu vākšana, informācijas apmaiņa un informētības veicināšana.

Tiek vākti un izplatīti attiecīgajām ieinteresētajām personām, tostarp lēmuma pieņēmējiem, akadēmiskajām aprindām, bērnu aizsardzības speciālistiem un plašākai sabiedrībai, apkopoti un dezagregēti dati/statistikas dati, lai veicinātu informētību par vardarbību pret bērniem un starpdisciplinārās/starpinstitucionālās darbības lomu, lai veicinātu pētniecību un lai nodrošinātu uz pierādījumiem balstītus tiesību aktus, politiku un procedūras.

10.2. Ārēja kompetences veidošana. Barnahus piedāvā mērķtiecīgas darbības, lai palielinātu ar bērniem un bērnu interesēs strādājošo darbinieku kompetenci un zināšanas, piemēram, organizējot mācību komandējumus, informatīvas tikšanās, lekcijas un gatavojot rakstveida materiālus.

Kāpēc dienestiem šis standarts būtu jāievēro?

Starptautiskie un Eiropas juridiskie pienākumi

- Pasākumi, kas nepieciešami, lai aizsargātu cietušo bērnu privāto dzīvi, identitāti un attēlu un lai novērstu jebkādas informācijas publiskošanu, kas ļautu atklāt viņu identitāti
- Apmācība un rīki
- Dati un uzraudzība
- Informētības veicināšana

- Preventīvi pasākumi

Norādījumi. ANO Bērnu tiesību komiteja mudina valstis atklāti runāt par vardarbību, tostarp iesaistot plašsaziņas līdzekļus un pilsonisko sabiedrību. *UNCRC* dalībvalstīm bez tam būtu jāizveido “vispusīga un droša valsts datu vākšanas sistēma, lai nodrošinātu sistēmu (ietekmes analīze), dienestu, programmu un rezultātu sistemātisku uzraudzību un novērtēšanu”. Dienesti, kas strādā ar cietušiem bērniem un vardarbības lieciniekiem, var sniegt nozīmīgu ieguldījumu datu vākšanā. (*UNCRC* **Vispārējais komentārs Nr. 13**¹⁰⁴).

Sk. arī EK Pārdomu dokumentu, kurā piedāvāti 10 principi integrētas bērnu aizsardzības sistēmas izveidei¹⁰⁵, tostarp 3., 5., 6., 9. principu.

Pētniecība un pieredze. Informēšanas darbs, kas var ietvert vispārēju un specifisku datu, statistikas datu un informācijas izplatīšanu par vardarbību pret bērniem un sniegt informāciju par pienācīgiem preventīviem un korektīviem pasākumiem, var būt nozīmīgs preventīvais pasākums. Ārējā informētības veicināšana un kompetences veidošana var palīdzēt veicināt sabiedrības informētību un atbalstu, uzlabot speciālistu kompetenci un palielināt lēmuma pieņēmēju un likumdevēju atbalstu starpdisciplinārai un starpinstitucionālai atbildes reakcijai. Sadarbība ar plašsaziņas līdzekļiem varētu būt nozīmīgs rīks, kas ļautu sasniegt un informēt plašāku auditoriju. Darbā ar plašsaziņas līdzekļiem ir jānodrošina atbilstīgas tiesiskās garantijas, lai pasargātu bērna identitāti un intereses.

104 http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf

105 http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/2015_forum_roc_background_en.pdf

Pierādījumu piemēri, kas liecina, ka standarts tiek ievērots

Bērna pasargāšana

- Saistībā ar informēšanas darbu tiek veikti pasākumi, lai nodrošinātu bērnu tiesiskās garantijas un aizsargātu viņu privāto dzīvi un datus, tostarp datu droša uzglabāšana un ierobežota pieejamība.
- Ir izstrādātas un tiek īstenotas ētikas vadlīnijas attiecībā uz plašsaziņas līdzekļu iesaistīšanu.
- Ir izstrādātas un tiek konsekventi īstenotas vadlīnijas par Barnahus atbilstīgu, būtisku un ētisku iesaistīšanos informētības veicināšanā, kompetences veidošanā un ieguldījumu kampaņās, pētījumos, mācībās, konsultācijās.
- Barnahus personāls ir iepazīstināts ar attiecīgajām ētikas vadlīnijām un apmācīts tās lietot.

Informētības veicināšana un kompetences veidošana

- Barnahus organizē mācību komandējumus speciālistiem, lēmumu pieņēmējiem, akadēmiskajām aprindām, plašsaziņas līdzekļiem un citām attiecīgajām ieinteresētajām personām.
- Barnahus piedāvā speciālistiem un studentiem lekcijas, apmācību, darbseminārus.
- Barnahus attiecīgā gadījumā veicina sabiedriskās kampaņas.

Datu vākšana un izpēte

Ir izstrādāta dezagregētu datu vākšanas sistēma, un tā tiek sistemātiski lietota, lai apkopotu attiecīgos dezagregētos datus.

Barnahus sniedz ieguldījumu pētniecībā, studijās, apsekojumos un konsultācijās, ņemot vērā ētiskas dabas apsvērumus.

Plašsaziņas līdzekļi

- Darbs ar plašsaziņas līdzekļiem ar mērķi nodrošināt preventīvus pasākumus un veicināt sabiedrības informētību ir oficiāli iekļauts aspekts dienesta funkciju un attiecīgo darbinieku darba aprakstos.
- Attiecīgajiem Barnahus darbiniekiem ir sniegtas iespējas saņemt apmācību darbam ar plašsaziņas līdzekļiem.

Saistītie noteikumi, juridiskie pienākumi un Eiropas Barnahus standarti. Pārskats

Šajā tabulā ir sniegta Eiropas Barnahus standartu saikne ar galvenajiem juridiskajiem pienākumiem, kas noteikti trijos Eiropas juridiskajos instrumentos, proti, Eiropas Padomes 2010. gada Konvencijā par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību (Lansarotes konvencija), ES 2011. gada 13. decembra Direktīvā par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu ("Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu") un ES 2012. gada 25. oktobra Direktīvā, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus ("Direktīva par cietušo tiesībām").

Pirmajā tabulas slejā (Prakse/Darbības standarts) ir uzskaitīti Eiropas Barnahus standarti.

Otrajā slejā ir sniegti juridiskie pienākumi, kas visvairāk attiecas uz katru standartu. Juridiskie pienākumi izriet no juridisko pienākumu pamatnostādņēm *PROMISE*. Šīs pamatnostādnes tika izstrādātas *PROMISE Atsauču dokumentā par Eiropas un starptautiskās tiesībām un norādījumos [Reference Document on European & International Law & Guidance]*¹⁰⁶, lai noteiktu galvenos pienākumus attiecībā uz noziegumos cietušajiem un viņu iesaistīšanu kriminālprocesos. Šīs pamatnostādnes tika izmantotas, lai radītu katra attiecīgā tiesību akta profilu, ņemot vērā šos galvenos pienākumus. Triju tabulā sniegto instrumentu profili ir atrodami tālāk tekstā.

Tabulas trešajā slejā (Juridiskie instrumenti) ir norādīti konkrēti triju minēto juridisko instrumentu panti, kas attiecas uz attiecīgo pienākumu. Šajā slejā ir sniegtas atsauces arī uz šajos juridiskajos instrumentos sniegtajiem apsvērumiem, kas sniedz nozīmīgas interpretācijas vadlīnijas par juridiskajiem pienākumiem.

¹⁰⁶ O'Donnell, Rebecca (2017) Child victims of violence and multidisciplinary and interagency services: Reference Document on European & International Law & Guidance. Stokholma, projekts "PROMISE" www.childrenatrisk/promise

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
1.1. Bērna intereses	Labāko interešu nodrošināšana ir primārais apsvērums, piemērojot Direktīvās noteiktās saistības	Direktīva par cietušo tiesībām: 14. apsvērums, 1. panta 2. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 2., 6., 30. apsvērums, 18. panta 1. punkts Lansarotes konvencija: 30. panta 1. punkts	Atsauces uz apsvērumiem un pantiem, kuros ir sniegtas norādes par vispārējiem bērna interešu nodrošināšanas pienākumiem. Konkrētus juridiskos pienākumus, kas attiecas uz noteiktu praksi, sk. 1.2., 1.3. 4.–10. standartā.
1.2. Tiesības tikt uzklausi un saņemt informāciju	Bērna viedokļa pienācīga ņemšana vērā	Direktīva par cietušo tiesībām: 14., 42. apsvērums, 1. panta 2. punkts; 10. panta 1. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 19. panta 3. punkts Lansarotes konvencija: 14. panta 1. punkts, 31. panta 1. punkts	Sk. arī 6. standartu "Izmeklēšanas intervijas" attiecībā uz tiesībām tikt uzklausi kriminālizmeklēšanas procesā. Sk. arī 7. un 8. standartu.
	Informācijas sniegšana	Direktīva par cietušo tiesībām: 21., 26., 30., 31. apsvērums, 1. panta 1. punkts; 3., 4., 6. pants Lansarotes konvencija: 31. panta 1. punkta a), b) apakšpunkts, 31. panta 2., 6. punkts	Sk. arī 6., 7. un 8. standartu.
	Tiesības uz mutisko un rakstisko tulkošanu	Direktīva par cietušo tiesībām: 34., 36. apsvērums, 5. panta 2.–3. punkts; 7. panta 1.–8. punkts Lansarotes konvencija: 31. panta 6. punkts	Sk. arī 6. un 8. standartu. Lansarotes konvencijas 31. panta 6. punkts šeit ir iekļauts, ņemot vērā, ka tajā ir sniegta norāde, ka informācija ir jāsniedz bērnam saprotamā valodā.
	Iespēja dot rīkojumu cietušo bērnu uzklausi, izmantojot atbilstīgas sakaru tehnoloģijas	Direktīva par cietušo tiesībām: 23. panta 3. punkta a), b) apakšpunkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 5. punkta b) apakšpunkts Lansarotes konvencija: 36. panta 2. punkta b) apakšpunkts	Sk. arī 6. standartu.

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
1.3. Nepamatotas kavēšanās novēršana	Pēc faktu paziņošanas iztaujāšana notiek bez nepamatotas kavēšanās	Direktīva par cietušo tiesībām: 20. panta a) apakšpunkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 3. punkta a) apakšpunkts Lansarotes konvencija: 30. panta 3. punkts, 35. panta 1. punkta a) apakšpunkts	Atsauces uz apsvērumiem un pantiem šeit ir iekļautas, ja ir konkrētas norādes, kas attiecas uz nepamatotas kavēšanās novēršanu.
	Ikviens bērna apstākļu un pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu vajadzību individuālais novērtējums	Direktīva par cietušo tiesībām: 22. panta 1. punkts	Sk. arī 5. un 7. standartu.
	Informācijas sniegšana	Direktīva par cietušo tiesībām: 4. panta 1. punkts, 6. panta 1. punkts Lansarotes konvencija: 31. panta 2. punkts	Sk. arī 1.2. standartu.
	Palīdzības un atbalsta sniegšana	Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 18. panta 2. un 3. punkts	Sk. arī 8. standartu.
2. Starpdisciplinārā un starpinstitucionālā sadarbība Barnahus	Starpdisciplināritāte/koordinācija/sadarbība	Direktīva par cietušo tiesībām: 38., 62. apsvērums, 26. panta 1. punkts Lansarotes konvencija: 10. panta 1. un 3. punkts, 11. panta 1. punkts	Sk. arī Lansarotes konvencijas 5. panta 3. punktu un 15. pantu saistībā ar preventīvajiem pasākumiem un 38. panta 1. punkta a)–c) apakšpunktu saistībā ar starptautisko sadarbību.
3. Mērķgrupa	Diskriminācijas aizliegums	Direktīva par cietušo tiesībām: 9., 10., 15., 19., 66. apsvērums, 1. pants, 22. panta 3. punkts Lansarotes konvencija: 2. pants	Šeit norādītajos apsvērumos un pantos ir noteikts vispārējs pienākums nodrošināt, lai bērniem būtu vienādas tiesības un tiesas un palīdzības pieejamība.

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Noteikumi par cietušo identificēšanu, tostarp īpaši noteikumi par bērnu kā noziegumā cietušo identificēšanu, piemēram, noteikums par vecuma noteikšanu, noteikums par ģimenes locekļiem	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 19. apsvērums, 1. pants, 2. panta 1. punkts; 17. pants, 24. panta 2. punkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 18. panta 2. un 3. punkts, 19. panta 5. punkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 3. panta a) apakšpunkts, 11. panta 2. punkts, 14. panta 4. punkts, 34. panta 2. punkts, 35. panta 3. punkts</p>	Šie panti tieši attiecas uz izmeklēšanas intervijām, starpinstitucionālo plānošanu un lietu vadību, medicīniskajām apskatēm un terapijas pakalpojumiem.
4. Bērniem piemērota vide	Iztaujāšana notiek telpās, kas īpaši paredzētas vai pielāgotas šim nolūkam	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 9. panta 1. un 3. punkts, 12. panta 1. punkts, 18. pants, 22. panta 1. un 4. punkts, 26. pants</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 3. punkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 35. panta 1. punkta b) apakšpunkts</p>	Sk. arī 6. standartu.
	Tiesības izvairīties no saskarsmes starp cietušo un likumpārkāpēju	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 19. panta 1. un 2. punkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 30. apsvērums</p>	Sk. arī Lansarotes konvencijas 31. panta 1. punktu. Sk. arī 6. standartu.
5. Starpinstitucionālā lietas vadība	Labāko interešu nodrošināšana ir primārais apsvērums, piemērojot Direktīvās noteiktās saistības	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 1. pants, 2. panta c) apakšpunkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 18. panta 1. punkts, 19. panta 2. punkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 30. panta 1. punkts</p>	Starpinstitucionālajai grupai visā plānošanas un lietas vadības procesā ir jānodrošina, ka primārais apsvērums ir bērna intereses.

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Ikviena bērna apstākļu un pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu vajadzību individuālais novērtējums	Direktīva par cietušo tiesībām: 9., 55., 56., 58. apsvērums, 22. panta 1.–7. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 19. panta 3. punkts	Šeit norādītie apsvērumi un panti attiecas uz starpinstitucionālās grupas funkciju veikt individuālos novērtējumus un izstrādāt plānus
	Starpdisciplināritāte/koordinācija/sadarbība	Direktīva par cietušo tiesībām: 62. apsvērums, 26. panta 1. punkts Lansarotes konvencija: 10. panta 1. punkts	Sk. arī Lansarotes konvencijas 38. panta 1. punkta a)–c) apakšpunktu attiecībā uz starptautisko sadarbību
	Uzticības loka veidošanas noteikumi	Direktīva par cietušo tiesībām: 18. apsvērums Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 30. apsvērums, 19. panta 1. punkts Lansarotes konvencija: 14. panta 1. punkts	Apsvērumi un panti attiecas uz starpinstitucionālās grupas lomu nodrošināt, ka bērni tiek pasargāti no turpmākas vardarbības.
6. Izmeklēšanas intervijas	Informācijas sniegšana	Direktīva par cietušo tiesībām: 21., 26., 30., 31. apsvērums, 1. panta 1. punkts, 3. panta 1.–3. punkts, 4. panta 1.–2. punkts, 6. pants Lansarotes konvencija: 31. panta 1.–2. punkts	Sk. arī 1.2. standartu.
	Tiesības uz mutisko un rakstisko tulkošanu	Direktīva par cietušo tiesībām: 9. panta 1., 3. punkts, 12. panta 1. punkts, 18. pants, 22. panta 1., 4. punkts, 26. pants Lansarotes konvencija: 31. panta 6. punkts	Sk. arī 1.2. standartu. Lansarotes konvencijas 31. panta 6. punkts šeit ir iekļauts, ņemot vērā, ka tajā ir sniegta norāde, ka informācija ir jāsniedz bērnam saprotamā valodā.
	Izmeklēšanas un tiesvedības procedūru pielāgošana gadījumos, kad ir iesaistīti bērni	Direktīva par cietušo tiesībām: 58., 59., 66. apsvērums, 1. panta 1. punkts; 18. pants, 23. panta 1. punkts Lansarotes konvencija: 30. panta 1.–4. punkts, 31. panta 1. punkts	Sk. arī 1.1.–1.3. standartu. 1.3. standartā ir iekļauts juridisks pienākums nodrošināt, ka pēc faktu paziņošanas iztaujāšana notiek bez nepamatotas kavēšanās.

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Iztaujāšana notiek telpās, kas īpaši paredzētas vai pielāgotas šim nolūkam	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 23. panta 2. punkta b) apakšpunkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 3. punkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 35. panta 1. punkta b) apakšpunkts</p>	Sk. arī 4. standartu.
	Iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai ar viņu starpniecību	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 23. panta 2. punkta b) apakšpunkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 3. punkta c) apakšpunkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 35. panta 1. punkta c) apakšpunkts</p>	Sk. arī sadaļu "Apmācība un rīki".
	Bērnu iztaujāšanas iespēju robežās un attiecīgā gadījumā vienmēr veic viena un tā pati persona	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 23. panta 2. punkta c) apakšpunkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 3. punkta d) apakšpunkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 35. panta 1. punkta d) apakšpunkts</p>	
	No seksuālās vardarbības, vardarbības dzimuma dēļ, vardarbības tuvās attiecībās cietušo personu iztaujāšanas veic tā paša dzimuma persona	Direktīva par cietušo tiesībām: 23. panta 2. punkta d) apakšpunkts	

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Iztaujāšanu skaits ir pēc iespējas mazāks, un tās veic tikai tad, ja kriminālizmeklēšanā un tiesvedībā tās ir obligāti vajadzīgas	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 20. panta b) apakšpunkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 3. punkta e) apakšpunkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 35. panta 1. punkta e) apakšpunkts</p>	
	Visas cietušā bērna vai attiecīgā gadījumā liecinieka statusā esošā bērna iztaujāšanas var ierakstīt audiovizuāli un šādus ierakstus var izmantot kā pierādījumu kriminālprocesā	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 24. panta 1. punkta a) apakšpunkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 4. punkts 4</p> <p>Lansarotes konvencija: 35. panta 2. punkts</p>	Sk. arī 1.2. standartu.
	Iespēja dot rīkojumu cietušo bērnu uz klausīt, izmantojot atbilstīgas sakaru tehnoloģijas	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 58. apsvērums, 23. panta 3. punkta a), b) apakšpunkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 5. punkta b) apakšpunkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 36.panta 2. punkta b) apakšpunkts</p>	Sk. arī 1.2. standartu.
	Tiesības izvairīties no saskarsmes starp cietušo un likumpārkāpēju	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 58. apsvērums, 19. panta 1.–2. punkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 30. apsvērums</p> <p>Lansarotes konvencija: 31. panta 1. punkts</p>	Sk. arī 4. standartu.

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Apmācība un rīki	Direktīva par cietušo tiesībām: 61., 63. apsvērums, 25. pants Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 30. apsvērums A Lansarotes konvencija: 5. panta 1., 2. punkts, 35. panta 1. punkta c) apakšpunkts, 36. panta 1. punkts	Sk. arī 9. standartu.
	Starpdisciplināritāte/koordinācija/sadarbība	Direktīva par cietušo tiesībām: 38., 62. apsvērums, 26. panta 1. punkts Lansarotes konvencija: 10. panta 1. punkts	Sk. arī 5. standartu.
7. Medicīniskā apskate	Bērna viedokļa pienācīga ņemšana vērā	Direktīva par cietušo tiesībām: 1. panta 2. punkts, 10. panta 1., 2. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 19. panta 3. punkts Lansarotes konvencija: 14. panta 1. punkts	Sk. arī 1.2. standartu.
	Informācijas sniegšana	Direktīva par cietušo tiesībām: 1. panta 1. punkts, 3., 4., 6. pants Lansarotes konvencija: 31. panta 1., 6. punkts	Sk. arī 1.2. standartu.
	Tiesības uz mutisko un rakstisko tulkošanu	Direktīva par cietušo tiesībām: 5. panta 2.–3. punkts, 7. panta 1.–8. punkts Lansarotes konvencija: 31. panta 6. punkts	Sk. arī 1.2. standartu. Lansarotes konvencijas 31. panta 6. punkts šeit ir iekļauts, ņemot vērā, ka tajā ir sniegta norāde, ka informācija ir jāsniedz bērnam saprotamā valodā.
	Palīdzības un atbalsta sniegšana	Direktīva par cietušo tiesībām: 38. apsvērums, 8. panta 1.–5. punkts, 9. panta 1.–3. punkts, 25. panta 4. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 31. apsvērums, 18. panta 1. punkts Lansarotes konvencija: 14. panta 1. punkts	

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Ikviena bērna apstākļu un pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu vajadzību individuālais novērtējums	Direktīva par cietušo tiesībām: 9., 55., 56. apsvērumi, 22. panta 1., 4. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 19. panta 3. punkts	Sk. arī 5. standartu.
	Apmācītu speciālistu iesaistīšana psihosociālajos novērtējumos, izmeklēšanas intervijās un fiziskās pārbaudēs / Apmācība un rīki	Direktīva par cietušo tiesībām: 25. panta 4. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 36. apsvērumi Lansarotes konvencija: 5. panta 1., 2. punkts	Sk. arī 9. standartu.
	KRIMINĀLIZMEKLĒŠANA: (Tiesu medicīnas) apskates tiek veiktas minimāli	Direktīva par cietušo tiesībām: 20. panta c), d) apakšpunkts	
8. Terapijas pakalpojumi/Garīgā veselība	Bērna viedokļa pienācīga ņemšana vērā	Direktīva par cietušo tiesībām: 1. panta 2. punkts, 10. panta 1., 2. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 19. panta 3. punkts Lansarotes konvencija: 14. panta 1. punkts	Sk. arī 1.2. standartu.
	Informācijas sniegšana	Direktīva par cietušo tiesībām: 1. panta 1. punkts, 3., 4., 6. pants Lansarotes konvencija: 31. panta 1., 6. punkts	
	Tiesības uz mutisko un rakstisko tulkošanu	Direktīva par cietušo tiesībām: 5. panta 2.–3. punkts, 7. panta 1.–8. punkts Lansarotes konvencija: 31. panta 6. punkts	Sk. arī 1.2. standartu. Lansarotes konvencijas 31. panta 6. punkts šeit ir iekļauts, ņemot vērā, ka tajā ir sniegta norāde, ka informācija ir jāsniedz bērnam saprotamā valodā.

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Palīdzības un atbalsta sniegšana	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 1. panta 1. punkts, 8. panta 1.–5. punkts, 9., 17. pants, 25. panta 4. punkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 31. apsvērums, 18. panta 2., 3. punkts; 19. panta 1.–5. punkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 11. panta 1. punkts, 14. panta 1., 4. punkts</p>	Sk. arī Lansarotes konvencijas 38. panta 1. punkta b) apakšpunktu par starpdisciplināritāti saistībā ar starptautisko sadarbību
	Ikvienu bērna apstākļu un pārkāpumus neizdarījušo ģimenes locekļu vajadzību individuālais novērtējums	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 9., 55., 56., 56. apsvērums, 22. panta 1., 4. punkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 19. panta 3. punkts</p>	Sk. arī 5. standartu.
	Apmācītu speciālistu iesaistīšana psihosociālajos novērtējumos, izmeklēšanas intervijās un fiziskās pārbaudēs/ Apmācība un rīki	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 66. apsvērums, 25. panta 4. punkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 30., 36. apsvērums</p> <p>Lansarotes konvencija: 5. panta 1., 2. punkts</p>	Sk. arī 9. standartu.
9. Spēju veidošana	Iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai ar viņu starpniecību	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 23. panta 2. punkta b) apakšpunkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 3. punkta c) apakšpunkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 35. panta 1. punkta c) apakšpunkts</p>	Sk. arī 6. standartu.
	Palīdzības un atbalsta sniegšana	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 66. apsvērums, 8. panta 1.–5. punkts, 9. panta 1.–3. punkts, 25. panta 4. punkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 5. panta 1., 2. punkts</p>	Sk. arī 7. un 8. standartu.

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Apmācību speciālistu iesaistīšana psihosociālajos novērtējumos, izmeklēšanas intervijās un fiziskās pārbaudēs/ Apmācība un rīki	Direktīva par cietušo tiesībām: 61., 62., 66. apsvērumi, 25. pants Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 30., 36. apsvērumi, 20. panta 3. punkta c) apakšpunkts Lansarotes konvencija: 5. panta 1., 2. punkts, 35. panta 1. punkta c) apakšpunkts, 36. panta 1. punkts	Sk. arī 6., 7. un 8. standartu.
10. Preventīvi pasākumi. Informācijas apmaiņa un ārēju kompetenču veidošana	Pasākumi, kas nepieciešami, lai aizsargātu cietušo bērnu privāto dzīvi, identitāti un attēlu un lai novērstu jebkādas informācijas publiskošanu, kas ļautu atklāt viņu identitāti	Direktīva par cietušo tiesībām: 21. panta 1., 2. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 20. panta 6. punkts Lansarotes konvencija: 31. panta 1. punkta e) apakšpunkts	Šis juridiskais pienākums ir pamats visam dienesta darbam, tomēr juridiskajos instrumentos tas ir uzmanības centrā saistībā ar tiesas procesiem.
	Apmācība un rīki	Direktīva par cietušo tiesībām: 61., 62. apsvērumi, 25. pants, 26. panta 1. punkts Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 30., 36. apsvērumi, 23. panta 1., 3. punkts Lansarotes konvencija: 5. panta 1., 2. punkts, 35. panta 1. punkta c) apakšpunkts, 36. panta 1. punkts, 38. pants	Direktīvas par cietušo tiesībām 26. panta 1. punkts un Lansarotes konvencijas 38. pants šeit iekļauti, ņemot vērā, ka tajos ir atsauce par labākas prakses apmaiņu saistībā ar starptautisko sadarbību.
	Dati un uzraudzība	Direktīva par cietušo tiesībām: 62., 64. apsvērumi Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 44. apsvērumi Lansarotes konvencija: 10. panta 2. punkta b) apakšpunkts	Noderīgi varētu būt arī aplūkot Lansarotes konvencijas X nodaļu, kurā uzmanība ir vērsta uzraudzības mehānismu Eiropas Padomes līmenī.

BARNAHUS STANDARTS	ATTIECĪGAIS JURIDISKAIS PIENĀKUMS	JURIDISKAIS INSTRUMENTS	PASKAIDROJUMS
	Informētības veicināšana	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 62. apsvērums, 26. panta 2. punkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 34., 45. apsvērums, 23. panta 1.–3. punkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 5., 6. un 8. pants</p>	
	Preventīvi pasākumi	<p>Direktīva par cietušo tiesībām: 26. panta 1., 2. punkts</p> <p>Direktīva par seksuālas vardarbības pret bērniem apkarošanu: 34., 37., 45. apsvērums, 22. pants, 23. panta 1.–3. punkts</p> <p>Lansarotes konvencija: 4. pants, 5. panta 3. punkts, 7., 15., 16., 17., 38. pants.</p>	<p>Sk. arī Lansarotes konvencijas 10. panta 1. un 3. punktu, kurā uzmanība vērsta uz sadarbību seksuālas vardarbības un izmantošanas novēršanai. Direktīvas par cietušo tiesībām 26. panta 1. punkts un Lansarotes konvencijas 38. pants šeit iekļauti, ņemot vērā, ka tajos ir atsauce par labākas prakses apmaiņu saistībā ar starptautisko sadarbību.</p>

PROMISE

PROJECT SERIES

**The PROMISE Project Series
can be found at:
www.childrenatrisk.eu/promise**

Barnahus Quality Standards

Guidance for Multidisciplinary and Interagency
Response to Child Victims and Witnesses of
Violence

Enabling Child-Sensitive Justice

The Success Story of the Barnahus Model and its
Expansion in Europe

PROMISE Compendium of Law and Guidance

European and International Instruments concerning
Child Victims and Witnesses of Violence

The PROMISE Tracking Tool

Promoting Progress on Barnahus in Europe

Advocacy Guidance

This document was produced with co-funding from the European Union through the Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020). This publication only reflects the views only of the authors, and the European Commission cannot be held responsible for any use, which may be made of the information contained therein.

Šī publikācija latviešu valodā
tapusi projekta Promise II
ietvaros ar Eiropas Savienības
finansiālu atbalstu.

